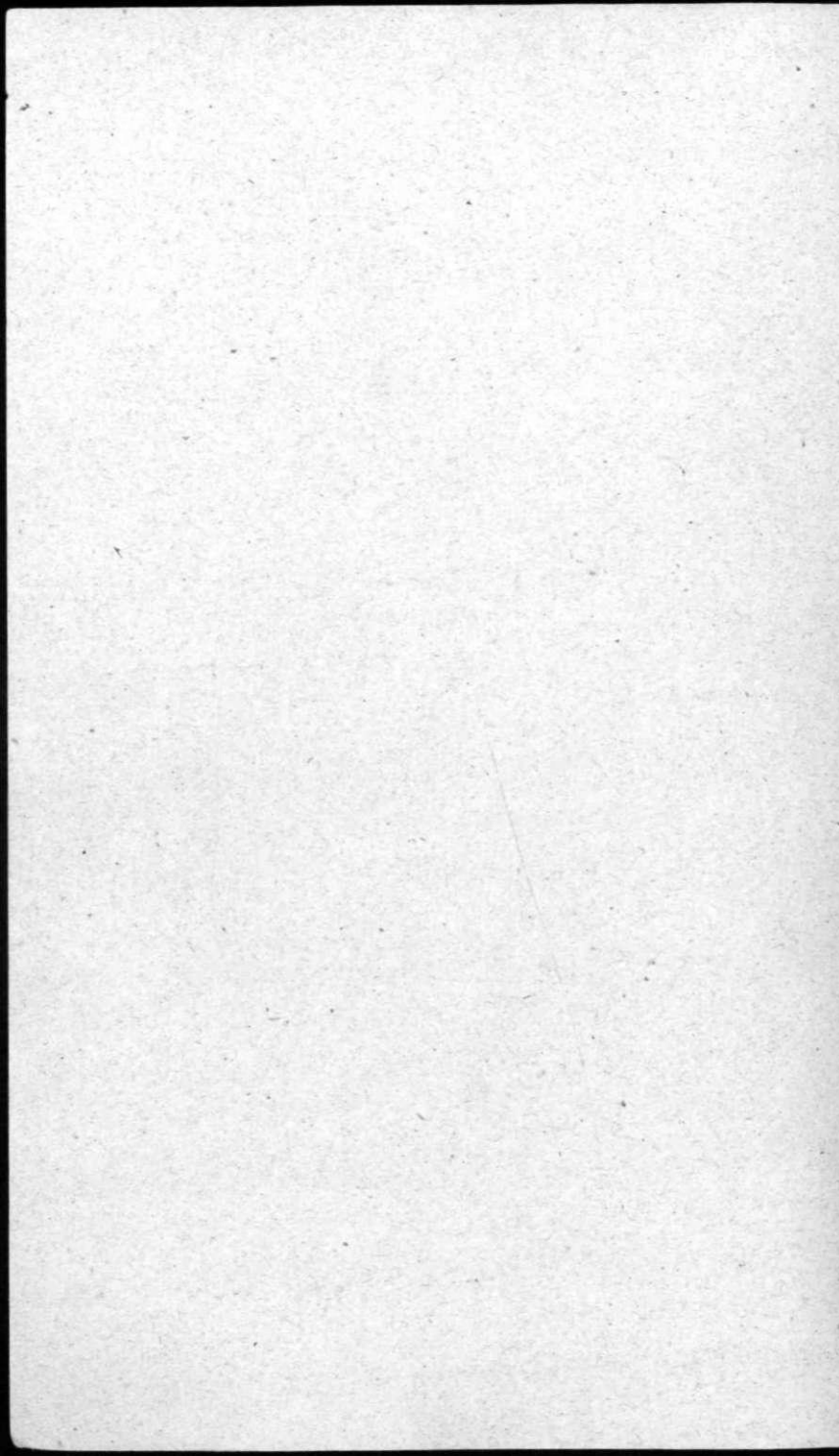

40591

80 kr.

Josip Jurčič

Sosedov sin.

JOSIP JURČIČ
SOSEDOV SIN

UREDIL DR. IVAN GRAFENAUER

1917

ZALOŽILA KATOLIŠKA BUKVARNA
V LJUBLJANI

NATISNILA KATOLIŠKA TISKARNA

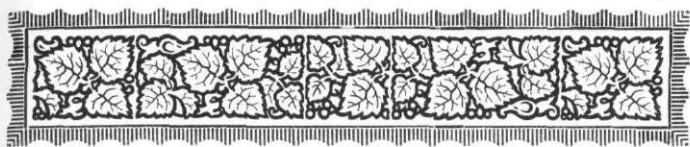
40591

Prejeto od urada
za upravljanje imovine
upornikov

OLAN

Inv. št. 030018782

I.

Ajutra ob devetih je stal pred vežo velike, precej lepo zidane kmetske hiše voziček naprežen. Kolesa so bila čedno osnažena in črez sedež je bil zelen koc pregrnen ter skrbno na vseh straneh pripet, da se nikjer ni videla s slamo napolnjena vreča pod njim. Nepotrpežljivo s prednjim kopitom tla kopajočega rejenege konja rjavca je delavno oblečen hlapec, vajeti in bič v roci držeč, prav prijateljski pogovarjal, naj bo miren.

Iz veže stopi mož kacih petdesetih let, srednje, trdne postave. Menda se je ravno zdaj v praznjo obleko opravil, kajti gledaje, če je konj prav naprežen, zapenja si še goste posrebrene gumbe na brezrokavniku. Kakor bi se hotel domisliti, ali je kaj pozabil, dene roko na čelo in potegne po nagubanem, pa o dobri hrani pričajočem obličju, potiplje v notranji žep svoje precej dolge kamižole iz rjavega sukna, pa ko se preveri, da ima novce pri sebi, potreplje rzgetajočega konja po prsih, vzame hlapcu vajeti in bič iz rok ter sede na voziček.

»Ali bo treba iti v semenj, Anton, v semenj?« vpraša mimo gredoč kmetič na vozu sedečega sosedu. »V semenj. — Ti ne pojdeš?«

»Bašti ne morem; imam nekaj stelje napraviti,« odgovori kmetič in gre dalje.

Ta pak se obrne in reče lepi deklici, kacih dvajset let stari, ki je ravno na prag prišla: »Le

naglo, če se hočeš z menoj peljati, Franica! Čakal te ne bom.«

»Le poženite, — odgovori dekle — nisem še opravljena in tudi rajša peš hodim.«

»Kakor hočeš!« pravi oče malo razžaljen, da se hči neče ž njim peljati, trene z vajeti, in kakor blisk šine konj z lahkim vozičem po gladkem poti proti cesti.

Smrekarjev Anton — tako so namreč sosodje klicali našega moža — bil je najbogatejši svoje občine, in kar je imenitno, pridobil si je bogastvo s svojim trudom in umom. Njegov oče je bil sicer tudi precej imovit kmet v sosednji vasi, ali razdeliti je moral svoje imenje med štiri sinove, in Anton, najmlajši med njimi, dobil je samo zemljišče in hišo, ki je bila pa veliko manjša in slabša od denašnje, na istem mestu novič zidane. Prve gotove novce, dve sto goldinarjev, imel je Anton v rokah, ko se je oženil, ker to je bil od žene za doto dobil. Začel je kupčevati z žitom in raznimi kmetскими pridelki, ktere je skupljeval in vozil v mestne zaloge. Doma pak je žena kmetovala z družino. V vsem je imel srečo. Začel je trgovati z vinom na debelo, kupoval ubožnim kmetičem voli in krave »na pol prireje«, in kopica je rastla od leta do leta. Ljudje so ga cenili raznovrstno; nekateri na dvajset, drugi na štirideset tisoč, nekateri na več; nekateri so si pa številjenje lajšali in rekli: toliko ima, da sam ne ve koliko. In poslednji niso popolnem napak govorili, kajti natanko Smrekarjev Anton res ni mogel svojega imetja sesteti, ker razen nekoliko okornih številok niti pisati ni znal. Za mnogo seveda se ni motil, zakaj imel je čudovito dober spomin: med sto dolžniki je vedel, koliko ima ta ali pa ta obresti na dolgu, kakor bi bilo vsacemu posebe na nosu zapisano.

Novci dajo veljavo. Tudi Anton je bil veljaven mož, kamor je prišel; pa je tudi vedel, da je. Ponosno je sedal med vsako družbo. Dobro mu je delo, če ga je kdo hvalil in blagrovat: »Ti si že mož, ti! Kaj maraš, ker imaš vsega zadosti.« Ali pokazal ni nikoli,

da mu to dobro dé: modro se je držal in kaj družega govoriti začental. Le kadar ga je vino omotilo, črnil je katero sam sebi na pohvalo. Sicer je pa rad zbadal vse tiste, ki se imajo navado bahati.

Občani so ga hoteli izvoliti za župana. Ubrnil se je te časti, rekši, da ne utegne z gosposko poslovati. Dal se je pa voliti za prvega občinskega svétnika.

V krčmi ni rad sam pil. Če je le znane ljudi našel, prisedel je k njim in čakal, kedaj kozarec, ki se okrog vrsti, do njega pride. Družil se je z vsemi, z bogatimi in ubožnimi, a posebno zaupljiv in prijatelj ni bil nikomur. Tudi za vino navadno ni hotel več dati, nego kar je računa po razdelitvi nanj spadalo. Le kadar je kake nižje uradnike dobil v krčmi, te je napojil, pa samo zato, da jim je laže prav robato zabavljal in je vpričo prav neusmiljeno mahal.

Denes je v bližnjem trgu semenj in pelja se tje, da bi nekaterim kmetom, ki so ga prosili, volí kupíť v rejo. Ker poslednji tržni dan tudi v mestu ni bil, mora zvedeti, kako je bila kupčija in po čem kaže kupovati.

II.

Ko voziček po cesti drči, doide suhega, dolzega moža, v zanošeni letni obleki in s kosmato kučmo na glavi. Smrekarjev Anton podrži konja in pravi:

»Če imaš kaj težke pete, pa k meni sedi, Brašnar!«

Brašnar se nasmehne, skoči na voz, posadi se dobro na mehki sedež poleg Antona, ter pokrije z desnim leví črevelj, da se ne bi videla luknja, katero je palec preril. In Anton požene.

Brašnar je bil Smrekarjev sosed. Nekdaj je bila Brašnarjeva hiša najtrdnejša vse vasi. Zdaj pak je bila najbolj zadolžena, poslopje opuščeno, njive ne-gnojne in slabo obdelane. S pijančevanjem in nešte-

vilnimi pravadami je Brašnar zapravil skoro vse, kar je bil po očetu dobil. Ker je v svoji mladosti nekaj let v mestno šolo hodil in se nemški govoriti in pisati naučil, obšla ga je bila prevzetna misel, da ima izvrstno umno glavo. Dobil je prvo pravdo, katero je z nekim sorodnikom imel. Pripisoval je to samo svoji bistroglavosti. Da bi se še bolj podkoval, prebere zakonoznanske knjige, kar jih dobi v roke. S pravo strastjo se začne tožariti. Kdor je imel kako pravdo, prišel je k njemu; on se je vsega lotil, bodi si krivično ali pravično. Vsako tožbo je gnal do poslednje stopinje, in če jo je izgubil, začel jo je za nekaj časa malo zasukneno in predrugačeno še enkrat od spodaj. Kmetstvo je zanemarjal, novce je rabil in zabredel je v dolgove. Njegov dom bi bil imel pred dvema letoma prodan biti; rešil ga je samo s tem, da ga je edinemu sinu prepisati dal in da je odstopil od svojega slabega gospodarstva.

Zdaj je bil pravdar in mešetar ob enem. Vsak, kdor se je tožil, prišel se je k Brašnarju posvetavat. Plačila sicer za take svete Brašnar ni dobival, a pil je. Ker je bila potreba vinske pijače močnejša od vesti, pomagal je natihem obema nasprotnikoma v pravdi, če sta mu oba obilo vina kupavala. A pravdati se človek ne more vsak dan, želja po pijači pak se zmerom vrača. Zatorej je bil Brašnar tudi mešetar; na vsacem semnju je za voli in krave kup delal; kjer se je kaj kupčevalo, tam je kričal Brašnar. Tako je malo dni minilo, da bi ne bil pijan zaspal, četudi je bil ubožen.

Kar se Brašnarjevega znanja dostaja, pritegnemo sicer, da mnogo tiste modrosti, katero si je sam prisvajal, bilo je samo v njegovem domišljevanju. Res je pa, da si je po dolgi izkušnji tako izurjenost v sodnih in pravnih rečeh pridobil, da bi bil mnovega mladega doktorja v zadrego spravil. Tudi od nature je bil obilo obdarovan: imel je močan, sicer oster glas; vse je hitro razvidel in govoril je, dokler je kdo hotel, ter najtehtnejše dokaze je znal preobračati, da se ga je še okrajni sodnik, ki ni bil po-

seben bistroglav, jako bal, kadar je imel ž njim opraviti.

Večkrat je gosposka posezala po njem ter ga iskala kaznovati zaradi »zakotnega pisarstva«; pa noben kmet ni hotel proti njemu pričati — in sodstvo, četudi ni verjelo, da Brašnar kmetom samo iz prijaznosti dela, moralo ga je zaradi nedokazov na miru pustiti. Ali namesti kvare je žel Brašnar še dobiček iz tacih razporov z gosposko. Razširila se je med ljudmi namreč misel, da je Brašnar tako pretkan, da mu še cesarski možje do kože ne pridejo, akotudi bi ga radi v žlici vode utopili, ker jim zaslužek jemlje. Brašnar je bil dovolj pameten, to dobro sodbo o sebi še bolj utrditi in na svoj prid obračati.

»Koliko jarmov volov pa denes kupiš?« vpraša Brašnar Antona.

»Kakšnih pet jarmov pravim da bi jih« — odgovori bogatin Anton ter nasproti vpraša, poredno postrani pogledavši, ubožnega soseda: »Koliko jih misliš pa ti?«

Brašnar ume ta zasmeh, stisne spodnjo ustnico med zobe, pa se takoj nasmehne, rekoč: »Ni hudir! ti nas lahko v kozji rog uganjaš, če se o bankovcih menimo; ali ako bi te jaz v pravdi imel, pa bi te krivil kakor vrbovo šibino, če imaš tudi polno mošnjo, a jaz prazno!«

»Dobro, da ti nisem nič dolžan. Ti bi se me precej lotil s pečatom?«

»Precej na kotomácijo,« reče Brašnar.

»Ne vem, ali bi me res tako krivil, ali bi se kaj drugače pokazalo,« reče Anton ter pogleda soseda s takim nasmehom, kakor bi hotel reči: »Kaj boš ti, sirota lačna!«

»Ali boš kaj za vino dal, Anton?« vpraša Brašnar.

»Tako menda ne mine, da ga ne bi polič pil,« odgovori Anton, »pa ti ga menda tudi kaj posrkeš kali?«

»Bi ga, ali novcev ni,« pravi Brašnar.

»To je pa že žaltavo maslo, če tega ni.«

Rekši udari Anton po konju. Ljudje, ki so po cesti živino gnali ali prazni šli v semenj, pozdravljali so ju vse vprek ali z glavo kimaje ali s kakim vprašanjem, ki je bilo nerazumno zaradi voznega ropota. Oba sta bila vsem znana moža: eden zastopnik novčne, drugi duševne aristokracije kmetske. Žalostno je bilo samo to, da je bil duševni zastopnik, pravdar Brašnar, menj spoštovan, in da je ogromna večina »dobrih juter« merila samo na Smrekarjevega Antona.

»Če boš voli kupoval, mene pokličí, ni treba družega mešetarja iskati. Menda vendar sosedu bolj privoščiš kak krajcar zaslužka in kapljo vina, nego kateremu ob bogve kod!« pravi Brašnar, ko sta se semnju bližala.

»Teга ne, teга,« reče hudobni Smrekar. »Po nemški znaš jezik majati, kakor birič in komisar; pravdarski dohtar si, učen kakor cesarski minister, pa bi te jaz za mešetarja jemal? To ni spodobno!«

III.

Semenj v kacem slovenskem trgu ali večí vasi je prebivalcem v okrožju imeniten dan ter ima nekaj prazničnega. Veseli se ga kmetič, ki je pred letom mlade voliče kupil, lepo poredil in opasel, ter je upa ta dan za lep dobiček prodati. Veselé se ga otroci, ker vedo, da jim mati, ki je šla kuhinjske posode in pražnje obleke kupovat, prinese meden štrukelj, rdečo trobentico in še kaj lepega. Veselé se ga naposled tudi odrasli mladeniči in dekličí, ker mogoče se jim je mnogo pogovoriti med seboj, kar se ne da vselej in povsod.

Smrekarjeva Franica je bila tudi napravljena v semenj, in sicer ne zaradi kacega izmed snubačev, katerih je imela obilo, nego ker je mati hotela, da nakupi te in one stvari za hišo.

»Ne pozabi mi šivalnik!« zakličé precej debela

mati Smrekarica in radostno gleda za lepo, nedeljski oblečeno hčerjo, ki stopa doli po vrtu.

»Vem,« odgovori dekle.

»Da veš, očeta poišči in se ž njim domu pripelji. Če ga ne boš priganjala, zaostane pri pijancih, in bo gotovo ponoči domu hodil. Le priganjaj ga, da kmalu prideta.«

»Bom že.«

Mati gre v vežo nazaj, hči pa krene po stezi, po bližnjem pešpoti proti trgu.

Franica je bila edini otrok Smrekarjevega Antona. Vsi drugi so mu bili v detinskih letih pomrli. Dal jo je bil dve leti v mestno šolo, da se je izučila brati in pisati, in kar je sicer dekletu potreba vedeti. Težkih kmetskih del je sicer ni silil delati, vendar je morala znati vse in biti povsod, zakaj oče je dejal: gospodinja ni pridna, če samo gleda, kako drugi delajo in vedno doma čepi. Ljudje, ki so jo tako večkrat pri kacem delu videli, rekali so: ta menda ne ve, da bo toliko in toliko tisočev imela, da bi lahko sedela v senci.

Kakor vse matere rade svojim hčeram življenje lajšajo in je hranijo od preobilega truda, tako tudi Smrekarica ni bila zadovoljna, da bi njena Francika bila tako ženjica kakor druga dekleta, ki nimajo tacihih roditeljev. Ali Anton, njen mož, je ob tacihih prilikah, ko je mati kaj pogodrnjala, s peto ob tla udaril in rekel ob kratkem: »Tako čem imeti!« In žena je vedela, da na to ni več nobene pritožbe.

Franici in njenemu značaju pak je bila ta očetova volja važna. Delo in tovarištvo z ubožnejšimi dekličji in mladeničji sta jo hranila tiste puhle prevzetnosti, ki le prevečkrat prelisti otroke bogatih roditeljev proti menj imovitim. Enako poslovanje, enaka usoda nas uči, da smo vsi človeki, da so vnanje srečne ali menj srečne razmere samo slučajne ter da se mora človek ceniti sam po sebi.

Govorila je rada z vsakim in o vsaki stvari. Zatorej so jo ljudje radi imeli in celo stare ženice, ki ves svet obgodrnjajo, niso vedele ničesar slabega

o njej povedati, razen tega morda, na ji ni noben snubač po volji, akotudi si ima kaj izbirati iz tolike množine, kar se jih je že oglasilo.

Ni samo ogromna imovina, katero je imela Franica pričakovati, vlekla snubačev v Smrekarjevo hišo; deklica s črnimi očmi in lepim okroglim obrazom, kakor se ne najde povsod, z nekoliko zajetno, ali pravilno vzrastjo gibčnega života bila je sama na sebi vsacega poštenega ženina vredna.

Ko je tako po poljski stezi šla, z belo, na voglih rdeče vezeno ruto v roci, šumela je njena napol svilena obleka, prepelica je v detelji prepelela, škranec pel visoko nad zelenim žitom, a ona sama je bila zamišljena, kdove v katero misel. Ni tedaj takoj slišala, da nekdo za njo korači, da jo je že dvakrat zaklical.

»Zakaj tako hitro?«

Obrne se, in videč, da je mlad znanec, pravi: »Greš tudi v semenj, Štefan? Le naglo stopi, da pojdeva vkupe.«

»Že od daleč sem te klical, pa si danes tako ošabna, da nisi hotela počakati.«

»Nisem te slišala, res da ne.«

»Ali smem vštric tebe iti?«

»Saj nisva v jezi, kakor jaz mislim. Prepirala se nisva še nikoli in žalega ti menda jaz nisem storila, ti meni ne. Zakaj bi tedaj vkupe ne hodila? Vsaj naju ne bo strah, ker sva dva, in lahko si pomoreva, ko bi prišla sila; ali ne?« pravi deklica.

»Tacega strahu, dejal bi, da ni, da bi mi tebe vzela; spogledala bi se poprej!« odgovori mladenič in veselje mu sije z obličja.

IV.

Čeden človek je ta Štefan. Zna se mu, da gleda nekaj na obleko. Lepo sukneno kamižolo nosi, črne irhaste hlače se ga dobro oprijemljejo, svilena

ruta je vrhu žametovega brezrokavnika okusno zavezana za vratom in klobuk, iz zajčje dlake, predrzno sedi vrhu lepega čela; izpod klobuka padajo precej dolgi, kodrasti, črni lasje; pod nosom je malo brk: skratka ves drugačen je od svojega očeta — Brašnarja.

Po svojem očetu ni Štefan imel nobene druge lastnosti nego telesno velikost. Moč, širjavo črez pleči in lepo vzrasle ude mu je dala narava; po materi, ki mu je bila v njegovem štirinajstem letu umrla, pak je nasledoval poštenost, dobro srce in še mnogo dobrih dušnih lastnosti.

Šele dva in dvajset let star, bil je že dve leti samostojen gospodar, odkar je namreč bil njegov zapravljivi oče prisiljen, odstopiti mu svoje nepremično imetje. Da to gospodarstvo ni bilo posebna sreča, umeje se lahko. Dobil je opuščeno zemljišče, nobenega repa v hlevu in kup dolga, od katerega je bilo treba obresti plačevati. Oče je živel od njegovega dela, a sam redko za kako orodje prijel.

Pa četudi se je bilo Štefanu z vsemi temi in drugimi neugodnostmi boriti, pripridil in zboljšal je bil v teh dveh letih že mnogo. S pomočjo svoje tete, Brašnarjeve sestre, in edinega hlapca, ki ga je bil v službo vzel, lotil se je kmetovanja, dobil nekaj živine v hlev, in tako mu je dobro od rok šlo, da ni samo obresti plačeval nego tudi poslopje nekoliko popravil in letos že celo majhen del dolga plačal. Kmetje so ga hvalili in dejali: »Ta je priden in pameten, Bog mu bo srečo dal in kmalu bo na trdnih nogah stal, to boste videli«.

Pač je mladeniču časih težko delo, in skrb se mu je še bolj zagrenila s to mislijo, da je očetova lehkomiselnost kriva njegove neugodnosti. Nikdar pa nihče ni slišal, da bi se bil potožil, ter nikoli ni očetu rekel žal besede. Da je z očetom malo govoril, tega je bil več stari Brašnar sam kriv nego sin. Bodisi, da je starca vest pekla, ali da ni imel Štefana rad, ker je videl, da se ni čisto nič po njem vrgel, ali ker ni nobenega človeka rad imel: kakor se ni za njegovo

izrejo brigal, tako se tudi zdaj ni pečal zanj. Minilo je časih po več dni, da nista besede govorila. Če je oče po štiri dni z doma bil in peti dan pijan prišel domu, ni ga sin vprašal: kje ste bili, kaj ste delali? In če je oče šel sinu, kar se je redko zgodilo, pomagat orati, držal je plug molče brazdo za brazdo, ter ni vprašal: kaj boš sejal ali sadil? Če sta si imela kaj povedati, povedala sta si ob kratkem, ali pa sta si izvolila kriv pot, namreč teto Marjeto, ki je temu pripovedovala, kaj je oni rekel. Štefan je bil takega očeta vajen ter niti mislil ni, da bi mogel biti drugačen.

S Smrekarjevo Franico je Štefan leto dni skupaj v farno šolo hodil, predno so jo bili dali v mesto. Tedaj sta bila prijatelja, kakor so baš sosednji otroci. Ko je deklica iz mesta prišla, se je zdelo Štefanu, da ima že nekaj bolj gosposkega na sebi. Ni si upal ž njo govoriti, da, celo ogibal se je je. Šele počasi se ji je zopet približal.

Rad jo je imel, vesel je bil, kadar je mogel z njo govoriti. Pa bila mu je samo kakor prijateljica, več — več si misliti ni mogel. Dovolj mu je bilo in srečen je bil, da mu je na njegov ogovor prijazno odgovorila, kadar sta bila kje med ljudmi, ona, bogata Smrekarjeva hči, pa njemu, ki je bil le Brašnarjev sin.

»Kaj boš kupoval na semnju?« ga vpraša deklica.

»Teti je črevljev treba, usnja bom kupil.«

Pa ni bilo res. Teti ni bilo črevljev nič treba in usnja ni bil namenjen kupovati. Zlagati se je moral, ker resnice ni mogel povedati. Resnica pa je bila, da Štefan, ki se je težko od doma in nujnega dela ločil, šel je samo zato v semenj, ker je vedel, da tudi Smrekarjeva Franica gre, in sicer peš gre ter sama. Kako je to zvedel, to Bog zna.

»Druzega kupička nemaš?« vpraša Franica.

»Nič družega. — Pač! Prstan bi hotel tudi kupiti, tak, kakor ga ti imaš tukaj-le.«

Rekši jo prime za levo roko in gleda tenek,

zlat prstan, ali morda gleda lepo ročico ali oboje, prstan in ročico, ne vem.

»Čemu ti bo tak prstan, kakor je moj? Saj ga ne boš mogel nositi, premajhen bi bil tvoji roki,« pravi deklica.

»Saj ni, da bi ga moral nositi na prstu.«

»Kaj pak?«

»Ko bi baš tacega dobil, kakor je ta tvoj, prosil bi te, da bi menjala in bi jaz tvoj prstan imel.«

»Potlej bi bila pa kakor mož in žena,« smeje se deklica.

»Prstan tega še ne stori, treba fajmoštra.«

Deklica se zasmije in začne govoriti druge stvari. Sama pa zavede govorico zopet na prejšnjo reč, vprašaje:

»Ti bi rad moj prstan imel?«

»Rajši od ne vem česa.«

»Čemu ti vendar bo?«

»Imel ga bom!«

»Ali ni dosti vreden. Komaj tri goldinarje morda.«

»Jaz bi ga ne dal za sto kron srebra.«

»Na ga!«

Štefan je imel prstanek v roci. Vesel je bil, da bi bil visoko v zrak poskočil. Ko bi bila krvi od srca zahtevala za plačilo, dal bi jo bil rad!

V.

Na semnju je bilo živo gibanje. Tesno je v dolgih vrstah stala živina, par za parom, tako da so se težko prerivali sem ter tje, kupci, mesarji in kmetje. Volom je bilo menda jako dolgočasno: prežvekovali so in se niso nič zmenili za vretje okrog sebe. Če je kacemu rogatemu velikanu morda na misel prišlo, svojemu čveteronozemu bratu ali sosedu z rogmimi sovraštvo, ali na neki drug način nedovoljeno ljubezen pokazati, vzdignile so se takoj od vseh strani šibe

in batine ter so padale po njem, da ga je hitro veselje in skakanje minilo. Tudi materam kravam ni bilo po volji, da so bile tukaj v popoludanšnji vročini na ogled razstavljene, ta ručoč, druga se tiho pogovarjaje s svojim črez pas z višnjevo ruto prevezanim, strahoma pri njej stoječim teletom, tretja mirno ležeč v prahu in v svojem blatu na tleh.

Šmrekarjev Anton je počasno hodil med živino! Glavo je nosil pokonci, klobuk se mu je bil nazaj pomeknil, levica je držala srebrom okovano pipo, a v desnici je imel drobno šibo, s katero je tega in onega vola malo potepel, da se mu je s poti umeknil. Kakor častna straža so hodili za njim trije kmetje, prosili in prigovarjali mu. On je mirno kadil, nič odgovarjal, pokimal zdaj onemu zdaj temu, ki ga je srečal in pozdravil.

»Kaj ne, Anton, da boste še meni voli kupili?« reče eden treh kmetov.

»Petnajst goldinarjev mi boste vendar utrpeli posoditi,« govori drugi in tudi tretji prosi, da bi mu voli v rejo kupil.

Pa Anton ni hotel nič slišati. Šele ko se izmed živine prerije in vidi, da se ga sitneži drže kakor »laščec«, vzame pipo iz ust, pljune po tleh in reče:

»Kaj vam nisem povedal, da sem danes že kupil vsem, katerim sem mislil? Le pojte!«

Dva, ki sta ga volov prosila, razvidela sta, da je vsaka beseda zastonj ter da se ne da preprositi, odšla sta torej in klela. A tretjega Anton sam pokliče nazaj.

»Koliko bi rad?«

»Petnajst goldinarjev vas prosim.«

»Kaj boš ž njimi?«

»Prasička bi kupil, in kadar ga zredim, vrnem vam z obrestjo, gotovo.«

Anton izvleče svojo listnico, z bankovci natlačeno, oslini prst in izbere tri petake.

»Na! Pa dosti priredi. Obresti ne bom jemal od tebe. Če boš možki z vračilom, znal te bom še

drugič, ako ne, nikoli več ne dobiš. — Ona dva sleparja znam.«

»Bog vam daj zdravje, ko ste mi dobro storili,« reče kmet in spravlja novce.

Pa Anton te zahvale ne posluša, obrne se in stopi v bližnjo krčmo.

»Pojdi pit, Anton!« glasilo se je od vseh omizij ob enem in mnogo kozarcev mu je molelo nasproti. Ali Anton zmaje z glavo, gre naravnost v kot, kjer je bil še prostor, sede in reče: »Najprvo je treba kaj založiti.« Z belim prtom prepasan krčmar priteče silno prijazen in vpraša: »Poliček dobrega, Anton, ali ne?« »Nemaš nič za prigrizek?« — »Kaj pečnega in kaj kisle zelenjadi?« — »Pokaži!« — »Pa vina pošteno mero, kaj pak!«

Takoj je imel velikanski obrok pečenke pred seboj. Šele ko je vilice in nož položil, okrožnike od sebe porinil in poln kozarec vina zvrnil, sklene roke ter nasloni se na mizo pa se začne pogovarjati z okrog sedečimi možmi. Govoril je glasno, da ga je bilo po vsej sobi slišati. Pletla se je govorica o volovski kupčiji, o denšnjem semnju, o pšenični ceni, o Judu, ki v mestu ježice, in o Italijanuu, ki suhe slive skupljuje, kakšno vino bo letos na Hrvatskem itd.

VI.

V zgornjem delu trga so imeli kramarji svoje prodajalne šatore. Vabljivo so bile razvešene svilene rute in raznega pisanega blaga v lepem neredu. Jezičen in urnoročen skače kramar sem ter tje, razkazuje, hvali in se zna mladi kupovalki pridobrikati in preveriti jo, da na vsem semnju ni enacega blaga po tej slepi ceni.

Srečo lovimo po svetu vsi, ali sreča je čudna ptica. Vsi jo enako imenujemo, ali vsake oči jo gledajo, visoko v nedosežnem višku sedečo, v različni, drugačni podobi. Glej, ona dva dečka, polnih rdečih lic, strmita zamaknena v lepe pištolice, ki je ima

prodajalec otročjih igrač razstavljen. Kako bi bila srečna ta dva, ko bi si mogla vsak eno pištolino kupiti. In pride njima čas, kadar dorasteta, da bosta imela novcev toliko in še več, nego veljajo te pištolice. Ali tačas ju te lepe stvari ne bodo več veselile, ne bode njiju brigalo, pištolice kupovati; po čem višjem in večjem bosta hrepenela, kar jima bode najbrže zopet nedosežno in — sreče ne bo nikoli.

V gručah stoje znanci, mladi in stari. Nekateri se dolgo že niso videli, tedaj se je treba kaj pomeniti; drugi se posvetujejo, kam bi bilo bolje iti vrč vina pit, tretji opazujejo dekleta in mladeniče, ki hodijo med kramo gori in doli.

»Poglej! Smrekarjevega Antona Franica!« kaže eden stoječih mladeničev svojemu tovarišu.

»Ta lahko košato hodi, bogata je in lepa. — Kdo je pa ta muha, ki za njo lazi in tako sili vanjo?« vpraša drug. »To je Plužnikov student. Tega so samo babe premotile, da ni šel k farjem. Na dohtarsko studira pa ves babjak je.«

Res je hodil s Franico majhen, šibak človek v črni suknji z naočniki na nosu in tenko svitlo paličico v roci. Deklici se je poznalo, da tega tovarštva ni vesela. Gospodek je največ sam govoril, jako malo mu je odgovarjala. Zdelo se ji je nesramno, da se tako vsiljuje ter ji tako ostro v oči pogleduje, da je mora povešati. Tudi je bilo sram, da jo vsi gledajo v tej družbi.

»Ali si huda name?« reče student.

»Jaz nisem na nikogar huda, najrajša imam pa tistega, ki me z mirom pušča,« odgovori Franica.

»Tega ne verujem, to ni prav nič po deklinški.«

»Vse v en kup.«

»Ti si prav ustvarjena, da bi onesrečila človeka, ki te ima rad.«

»Jako lahko je pomagati. Ne treba me radi imeti, pa se vam nič hudega ne zgodi.«

»Ali tvoje lepe oči...«

»Moje oči vam tudi nič žalega ne store, nič se ne bojte. Z Bogom! Jaz imam tukaj opravke.«

Reče in se obrne k prodajalnici, a studentek gre s povešenim nosom dalje svojim potem.

Komaj je začela Franica pri kramarju izbirati blago za obleko, kakršno je mislila kupiti, že pride k njej drug, tudi neprijeten človek, eden njenih snubačev, Pogreznikov Peter, mlad človek, ki se ji grozno pust in siten zdi. Rajša je govorila s pastirjem doma, nego ž njim; ali njen in njegov oče, Pogreznik, bogat prekupec plemenih prascev, bila sta prijatelja, in morala mu je biti na videz prijazna.

Štefan pride v tem hipu mimo. Videč, da Franica stoji poleg Petra, hoče oditi; a deklica ga zagleda in pokliče: »Pojdi sem, Štefan!« Ko se vesel približa, reče mu: »Pomagaj mi izbrati. Katero izmed tega dvojega se ti lepše zdi?«

Štefan pogleda in pravi: »Ne vem, pa ko bi jaz bil kakor ti, vzel bi to z zelenimi rožami.«

»Jaz sem bila pa že namenjena ono kupiti.«

»Meni je tudi ono bolj po volji; zelene rože preveč v oči mahajo,« reče, dasi ne vprašan, Pogreznikov Peter.

»E, to zeleno vzamem,« reče dekle in kupi blago, ki je bilo Štefanu pogodi. Potlej mu reče:

»Zdaj bi pa rada očeta poiskala. Ali jih nisi nikjer videl?«

»Na živinskem semnju bodo najbrže.«

»Jaz se malo bojim sama med živino hoditi. Ali greš ti z menoj, če utegneš, da najdeva očeta?«

Umeje se, da je Štefan to od srca rad storil, tem rajši, ker je videl, da bi Peter tudi rad šel ž njo, pa ni Petra prosila, ampak njeга.

Šel je pred njo in delal pot v gneči. Vse se je moralo razmikati njegovima komolcema; razrival je može, da so godrnjali, in zdelo se mu je, da bi v tem hipu lahko prijel in daleč zalučil največjega vola, ki se ne bi hotel umekniti.

Prideta skozi gnečo na ono stran, na prostor. Deklica ugleda svojega očeta, ki je iz krčme prišel, in tudi Smrekar zapazi svojo hčer ter ide k njej.

»Tako vretje, da bi ne bila prišla med živino do vas, da mi ni Štefan pomagal,« reče dekletu očetu.

»Mu boš pa odpustka kupila,« odgovori Anton, in obrnivši se k Štefanu, vpraša: »Kaj pa svojega starega nisi še nič videl?«

»Očeta? Nič!« odgovori Štefan.

»Glej ga, tam-le gre. Pijan je že kakor krava in ves krvav. V krčmi so pripovedovali, da je pri necem kupu okanil za dva goldinarja, zato so ga stepli.«

Res je stari Brašnar taval med ljudmi sem ter tje, krvav po licu, kamižolo od rame nizdolu razprano. Vsi ljudje so se mu smejali.

Ko je sin Štefan to videl in vpričo Franice slišal, da je oče tepen bil zaradi sleparstva, otrpnil je, da ni vedel kam pogledati. Nekaj časa stoji kakor pribit, potem se naglo obrne ter se izgubi med ljudmi. Zdi se mu, kakor da bi vsi ljudje za njim kazali: glejte ga, ta je Brašnarjev! Nikomur si ne upa v oči pogledati. Kakor bi bil sam kaj pregrešil, beži ven iz semnja!

Prišedši s trga, zavije nehote s poti, sede za samotno mejo na kamen, podpre glavo v dlani, in v mislih videč svojega krvavega, zasramovanega očeta, razjoka se krepki mladenič, kakor otroče osmih let.

Zakaj je šel v semenj, da je to videl? Zakaj njegov oče ni tak, kakor so drugi, zakaj ni pošten? Poslednja misel mu je prišla zdaj prvič in prvič je za hip čutil v sebi vzdigovati se nenaraven, bridek čut, ki ni bil s četrto zapovedjo v nikaki pravilni zvezi. Pa samo za hip. Takoj se mu misel spreobrne in reče: kaj bi storil, kaj bi dal, ako bi našel besedo, katero bi očetu govoril, da bi se ga prijela ter bi potem bil drugačen? Strašno je to! Drugi očetje žele sinove spreobrniti, na pravi pot nazaj zasukniti, a tukaj sedi sin, pošten sin nepoštenega očeta!

Naglo vstane, ozre se okrog sebe, in prepričavši se, da ga nihče ni videl plakati, obriše solze ter se napoti domu.

VII.

Vsaka praznота ima nekaj žalostnega in otožnega v sebi. Brašnarjeva hiša je bila od znotraj prostorna; javorova, že malo črviva miza je bila nekđaj po dolzem in povprek vsaj za dvanajstero družine umerjena. Če so torej okrog mize sedeč večerjali samo trije: Štefan, hlapec Blaž in teta Marjeta, čutili so morda, kako pusto je videti na velicem prostoru tako malo ljudi, in molčali so vsi, eden bolj od drugega, da ni bilo slišati nego ropot z žlicami in počasna, premišljena hoja stare lesene ure za vrati.

»Čast bodi Bogu!« — reče teta Marjeta, ko je bila večerja vkraji, ter naglo pristavi: »Zdaj pa le molit pa spat! Blaž, nič ne hodi rose otepat in kričat po vasi, da ljudje ne bi mogli spat!«

Toda hlapec Blaž ni bil voljan sitne tete poslušati; mislil si je: dan je gospodarjev, noč je moja, in poišče si med drugimi krpami na peči kamižolo, vrže jo črez pleči in odide na vas k tovarišem, ki so bili že zbrani za Smrekarjevim plotom ter se kmalu potem vzdignili in proti sosednji vasi grede zapeli:

Mesarja bom vzela,
Bom zmerom vesela,
Bo tele zaklal,
Srce mi poslal,
Telečje al' svoje,
Al' pa še oboje itd.

Štefan navije uro, natlači pipo tobaka, zažge jo s trščico na leščerbi, ki nad mizo visi, ter ide potem vunkaj v hlad pred hišo na klop sest. Lepa svitla noč je; čuje se petje vaških fantov, ki črez polje gredo. Štefan po glasovih zna, kateri je v družbi, katerega ni. Kar je gospodar, ne zahaja več redno mednje.

Eden izmed sosedov pride črez vrt, sede k njemu na klop, poprosi ga »luknje« tobaka ter se začne pomenkovati o kupčiji na predvčerašnjem semnju, o denašnjem vročem dnevu in pripoveduje,

da je njegova krava žabična, pa da ne ve, kako bi jo bilo bolje zdraviti itd.

V hiši teta Marjeta preobléko zgiblje in pogleduje k peči na klop, kjer spi stari Brašnar. Prišel je šele danes opoldne iz semnja, vina poln, ter potem je legel.

Gane se, zastoka in vstane s trdega ležišča na goli klopi.

»Uj, gniloba gnila!« zahudi se teta Marjeta. Brašnarju se zazeha, mane si oči ter krivenca za omizje. Tam podpre suho brado in upre zardele oči v Marjeto. Ko vidi, da Marjeta neče vedeti, kaj ima to pomeniti, zagodrnja:

»Nu, ali bo kaj?«

»Nič bi ti ne dala, nisi vreden, da bi te pes povohal,« reče Marjeta, pa gre vendar ter prinese s peči skledo, katero jame Brašnar, najprvo malo ogledujoč nečislano jed, naposled vendar počasi prazniti.

Marjeta nekaj časa molčé gladi in zgiblje preobleko, potem naglo prestane, zažrne z zastorom oči ter jame na glas jokati.

»Teh godcev pa res ni treba. Kaj tuliš!« reče Brašnar.

»Kaj ne bi! Kako ne bi!« odgovori stara sestra. »Nisi še dosti globoko nas pokopal, treba nam je bilo še te sramote na hišo, da si se pogoljufil in te po semnjih pretepajo. Da bi te bili vsaj ubili, ti nesnağa grda! Ali nimaš nič srama več...«

»Precej mi molči! Kaj to tebe briga!«

»Briga naju s Štefanom, briga! Nisem ga še videla jokati, ubozeğa siromaka, odkar je zrastel, samo snoči, ko mi je pripovedoval, kako grdobo si v semnju naredil in kako so s teboj delali. Sram te bodi!«

Ko Brašnar to sliši, vrže žlico iz rok. Jestni ne more več, njegova sestra še dalje toži, on pak leže ter ne odgovori ničesar. Mogoče je, da ga je vendar malo genilo, ko je slišal, da je bilo sinu hudo zaradi njeğa.

VIII.

Ljudje še vendar niso tako hudobni, kakor časih mislimo. Naše kreposti sicer pišejo res radi v vodo, ali naših slabosti in pregreh tudi zmerom ne urezujejo v kamen, sčasom je sem ter tje tudi pozabijo.

Tako so o Brašnarjevi nezgodi v poslednjem semnju nekaj dni po vsem okrožju govorili. Dobil se je kdo tudi, ki je pošteno dejal: »Ne lučajmo ga s kamenjem, saj imamo vsak svoje breme. Mož je bil morda pijan, pa ni vedel, kaj dela, in če je tudi dva goldinarja zmeknil, kaj, za vino mu je bilo treba!« A kmalu so ljudje to reč pozabili bolj ali manj.

Štefan se je nekaj dni ljudi ogibal. Mislil je, da vsacemu, kdor ga bode videl, na um pride, kako je njegov oče malovreden človek. Zlasti Smrekarjevi Franici je s poti hodil, četudi ga je v srce bolelo.

Neki dan, ko je na polje šel, pa jo je vendar moral srečati. Sešla sta se na razpotju, in Franica ga je še malo pripočakala, da je prišel do nje.

»Zakaj si bil ondan iz semnja tako naglo pobegnil? Lehko bi se bil peljal z nama z očetom,« reče.

Štefan se zardi. Deklica, ki se je morda domislila, da mu opomin na semenj ne more biti prijeten, prevrže govorico na drugo stvar in reče:

»Tvoj lan sem zdaj mimo grede ogledovala. Lep je, samo malo prereditko si ga vsejal.«

»Prereditko se ti zdi?«

»Ko bi bil mene vprašal prej, pa bi te bila naučila. — Ali me vzameš za terico jeseni?«

»Vem, da ga ne greš tret, ako bi ti vse predivo dal,« reče Štefan.

»Kaj meniš, da ne bi znala trlice v roko vzeti?«

»Znala vem da bi kakor vsaka druga, ako bi hotela.«

»Nu, enkrat se mora začeti. Res nisem še trla, pa ko bi letos, začela bi najrajša pri tebi, zato — ker bo lan tako lep.«

»Res? In jaz bi tebe najnaprvo prosil za terico, ko bi te mati in oče pustili iti tret, kar pač ni mo-

goče, in sušil bi s takim veseljem, da bi se ti samo trlo pod rokami.«

Deklica se nasmehne in vpraša: »Zakaj te pa ni nič v vas zvečer k nam?«

»Ali boste drevi kaj časa svetili?«

»To se ve da. — Ali prideš?«

»Gotovo, če le ne umrjem.«

»Umrjem. Beži, kdo bo to mislil, dokler je mlad in krepak ko ves svet!«

»Umreti jaz tudi ne mislim še tako naglo, to sem le tako dejal, da gotovo pridem.«

»Le pridi.«

Razideta se, Franica domu, Štefan svojem potem na polje.

To je zlata in belega srebra vredno dekle, misli si Štefan ter si ne more kaj, da se ne bi še enkrat obrnil ter za njo pogledal. In glej! V istem hipu se je tudi deklica obrnila, da bi za njim pogledala in tako sta se v eni misli, v enem dejanju srečala. Drug pred družim sta se svoje radovednosti sramovala, deklica se zasmeye od daleč sem in Štefan se tudi zasmeye.

In smejala sta se ta dva, ne toliko zato, ker bi se jima bilo smešno zdelo, da gledata drug za družim, akotudi se dobro znata ter vesta, kakova sta po svoji postavi in po obleki; smejala sta se od veselja ali bogvedí zakaj.

IX.

Ob shodu, ki se je pri bližnji cerkvi praznoval, plesala je Smrekarjeva Franica najrajša s Štefanom, a Štefan skoraj z nobeno drugo. Nekateri ljudje, ki vse vidijo, opazili so tudi to.

Navadno se je Franica ob nedeljah z očetom in materjo k prvi jutranji maši vozila. Kadar se je primerilo, da se je sama s hlapcem peljala ob desetih k maši, skočil je skoro vselej kje med potom Štefan na voz in ni bilo videti, da bi bila Smrekarjeva hči ne-

voljna zaradi tega. Ljudje so opazili tudi to in še mnogo enacega ter so dejali, da vse te malosti ne morejo biti brez razloga.

Naravno je torej, da sta naposled tudi ona dva spregledala, spoznala se, povedala si, kar si je že milijon gorečih src povedalo v tihi uri, v objetju najvišje sreče.

In tačas, ko sta si obljubila ljubezen in zvestobo do smrti, nista mislila na bodočnost, nista gledala zaprek, ki bi se utegnile grmaditi proti njuni zvezi, ni jima bila v skrbi volja ali nevolja roditeljev niti ne vsega sveta. Čutila sta, da sta edina, čutila, da se hrepenenje enega srca zliva v drugo srce ter da objemata ljubljenje vsega, kar je in bode ljubilo.

Ljubezen ne števili. Trenotka se držeč, pije srečni človek z vso dušo sladki požir, in blagor mu, ako uživa zdanjosti dar ter ne da bridkosti kaliti veselja in ako utopi spomin tega, kar utegne priti grenkega, saj — grenkobe nas ne pozabijo ter pridejo še prerade, mislimo nanje ali ne mislimo!

Počasi pa le vstane pomislek, pravega veselja sovražnik. Pač je moralo obema na um priti, da se jima upanje ne smeje. Franica je znala svojega očeta, ni ji bilo lahko misliti, da bi kdaj hotel imeti Brašnarjevega sina za zeta; Štefan se tudi ni mogel motiti.

Čutila sta oba, da jima ta brezupnost kalí veselje, zatorej nista, kakor da bi se bila zmenila, dolgo o tem govorila. Boječ se, da ne bi iz razglašene skrivnosti njune ljubezni kaj kvarnega izviraló, ogibala sta se na očitnih krajih govoriti med seboj.

Tako se med svetom precej dolgo ni vedelo, da je reč že tako daleč prišla.

Nesreča pak je hotela, da se je ta ljubezen vendar objavila. Eden vaških mladeničev je videl Štefana pozno zvečer, ko je pri Smrekarju že vse spalo, pod majhnim križastim oknom Franičine izbice stati in govoriti z deklico. Vedel je mladi Štefanov vrstnik, da do te sreče ne pride kdor si bodi, da je torej vse to kaj posebnega. Obljubil je sicer Štefanu, nikomur ne povedati, da ga je ponoči pod oknom videl;

a šel je isti večer v samotno kočo, kjer so njegovi tovariši žganje pili, ter jim skrivnostno povedal svojo novico. Ti so jo razodeli vsak svojemu dekletu in dekleta materam, pa kar vedo matere, zve sčasom ves svet.

Štefana je prej vse rado imelo; a zdaj so jeli tu in tam zabavljati nanj ter ga smešiti. Zdelo se jim je neumno in prevzetno, da misli na Smrekarjevo hčer.

X.

V hišo k Smrekarjevim je zahajala stara ženica, ki je brez gotovega domovja ob palici lazila, in povsod znana, preživela nekaj dni v tej, nekaj dni v oni hiši. Ker je vedela mnogo povedati pa ker je časih tudi pomagala delati, imela jo je mati Smrekarica zelo rada, dokler ji ni s preveliko postrežnostjo nekdanj prišla povedat, da gleda Brašnarjev Štefan za Franico.

Kdor materi otroka toži, težko se ji kedaj prikupi. Mati Smrekarica je videla, da ženica sicer skrivnostno, pa s pravim veseljem pripoveduje, kaj ljudje govore, in mislila si je, da je gotovo to reč že tudi drugje pripovedovala, reč, katera nazadnje utegne še neresnična biti.

»Kaj tacega mi ni treba nikoli več pripovedovati, kar jeziki ugamejo o naši hiši,« reče mati. »In če bom kdaj slišala, da boš koga naših obirala pri nas ali kjer si bodi, ne prikaži se mi več v hišo.«

Beračica, ki se je menila s to važno pošto materi Smrekarici jako prikupiti, odide preplašena iz veže in dalje po vasi.

A skrblija mati je vendar premišljala ves dan to, kar je zvedela. Dozdevalo se je zvedeni ženi, da se je Franica res nekako spremenila v poslednjem času. Utegnilo bi resnično biti.

Zvečer gre v hčerino kamro, sede na posteljo k njej in začne pripovedovati, kaj je slišala. Bolj ostro,

nego je bila njena navada govoriti s hčerjo, vpraša, če je to res. Deklica bi ji bila rada resnico povedala, materi, pa sicer nikomur več; ali ni mogla, bala se je! Mislila je: zdaj še ne! ter odgovori na materino vprašanje: »Zakaj mi ljudje miru ne dade!«

Mati je rada verjela, da ta in vsi drugi dvomni odgovori pomenjajo: ni res, kar se govori.

»Pazi se,« reče mati, »ogiblji se, da te ljudje v besedo in v jezike ne dobodo. S poti mu pojdi, kjer mu moreš, njemu in drugim tacim. Jaz ti ne bom prepovedovala govoriti s tem ali onim, kar je pošteno in prav; niti nečem, da bi bila sama svoja in topasta, pa da bi se ne hotela meniti, naj bode s katerim je. Veselega človeka je še Bog vesel. Pa saj ti menda ni treba zabičevati, saj si pametna dovolj, ter sama veš, da moraš vedno Boga pred očmi imeti in pri vsaki reči pomisliti, kaj bi oče dejal, ako bi to in to vedel. Zmemrom smo te prav učili, doma in v šoli si slišala, da mora otrok tako delati, kakor oče in mati hočeta.«

Hčeri stopijo solze v oči. V izbici je bilo malo svetlo, brleča sveča ni bila odtrnena, mati teh solz ni opazila.

»Sama sebe se najbolj pazi,« reče mati dalje. »Dokler je človek mlad, ne pomisli in lahko se mu spesne. Saj veš, kaj mislim. Glej Podselska Jerička...«

»Mati!...«

»Le molči, le molči! Jaz se zate ne bojim, ali moram se bati. Hočem ti le reči, da moraš moliti za pravo čednost. Jaz ti verjamem, da ni nič, kar ljudje govore, pa pomisli, kaj bi oče rekel, ako bi kaj bilo, ako bi samo slišal to govorico! Glej, koliko si oče prizadeva, koliko trpi in skrbi ponoči in podnevi! Za koga družega, če ne zate? Saj imava samo tebe na svetu.«

Ta misel ženici zbudi spomin na njene zgodaj pomrle otroke, in tiho začne jokati. Deklica se ji oklene okrog vratu in tudi njej teko solze, a sirota si ne upa povadati, zakaj.

»Ti boš meni in očetu na starost edino veselie

in si nama že zdaj. Zato delaj zmerom očetu po volji, napak te on ne more učiti.«

»Možiti se me ne silite,« šepče dekle.

»Ne bova te silila. Sicer pa nič ne misli, da je to tako hudo, le počakaj, vse pride zlepa in počasi,« odgovori mati nasmehnivši se, vstane in med vrati reče: »Le Bogu se priporoči pa zaspi! Oče težko da bi nocoj domu prišel. Bog daj, da bi se kaj ne primerilo na poti!«

Rekši zapre mati duri za seboj, a dekle se razpravi, ugasne luč in zleze v posteljo. Dolgo ihti pod odejo in zaspati ne more.

Zdajci, že precej pozno, nekdo na lahko potrka na okence. Ve, kdo je, pa denes ne misli vstati, ne odpreti okna, denes ne ter nikoli več ne, dasi tudi njej srce glasno tolče. Saj je greh delati proti volji tako dobre matere. Dolžnost prepoveduje, poslušati glas lastnega srca. Spoštovanje materine besede naj ukroti čut, zaduši klic ljubezni!

Še enkrat potrka ter njeno ime tiho zakliče. Ne, ni mogoče zatajiti se; Bog, ki je človeku čuteče srce ustvaril, naj odpusti! Še enkrat bo govorila ž njim, povedala mu, kaj je mati rekla, in potem — morda ne več.

Vstane, okno odpre. Štefan stoji pri zidu. Ko ga vidi v mraku pred seboj, zginejo vsi storjeni nameni, poda mu roko in začne se šepetanje.

Ko dokonča deklica svoje pripovedovanje o materi, stoji Štefan nekaj časa nem ob zidu. Naglo pa seže v žep in ji poda nekaj v roko.

»Kaj je?« vpraša deklica.

»Prstan, ki si mi ga dala, ko sva enkrat v semenj šla. Tvoja mati prav govore, jaz se ti moram umekniti, daleč, daleč proč!«

»Kaj boš?«

»Na vojsko šel, po svetu, — nikdar ne pridem več v to vas!«

»Ne, za Boga ne! Ná prstan nazaj, jaz ga ne vzamem.«

»Imej ga! daj ga družemu, jaz ga ne smem imeti!«

»Če ga ne vzameš nazaj, vržem ga skozi okno v travo, naj se izgubi v zemlji za vselej! Nikdar ne bom več vesela. Iz moje roke ne bo nikoli nihče ni tega ni družega prejel, samo ti! — Češ?« — In Štefan zopet vzame prstanek nazaj.

XI.

Pred pustom, ob času splošnih ženitovanj, jeli so se zopet bolj pogosto snubači shajati v Smrekarjevo hišo. Povpraševal je zopet Pogreznikov Peter, oglasil se je županov sin iz bližnje fare in več družih bogatih kmetskih sinov se je prišlo ponujati za zeta.

A najimenoitnejši je bil ter največ govorice je napravil mlad, bogat usnjar, ki se je bil naselil v veliki hiši pri cesti. Nosil se je po mestno, opravljen je bil po gosposki, govoril je več jezikov, bil je lep, sladkih besedi, krotak, pohleven in prijazen, da ga je vse hvalilo. Govoril je posebno rad z materjo Smrekarico ter se ji takoj tako prikupil, da bi mu bila naravnost dala hčer. Zanja je bilo že zanimljivo in častno, da bi njena hči dobila moža, ki je bil bogat in učen, gosposki in zveden po svetu.

»Naša Francika se mora zdaj precej možiti, dokler je mlada. Kadar bo že bolj v letih, ne bo več tako,« reče mati Smrekarica možu Antonu, ko sta bila nekdanj sama v hiši ter je ona nekaj šivala, on pa s pipo v ustih gori in doli hodil.

»Nu, saj se jaz ne branim,« odgovori Anton.

»Dobiti mora moža, ki jo bo rad imel in ki naju ne bo zaničeval na starost, — katerega, ki ima dobro naturo.«

»Saj babe imate nos tudi dober, le izberite ga,« reče Anton.

»Pogreznikov sin je preskop, pretrd. Taki niso pridni.«

»Ne? Zapravljivci so pridni in mekuži kali!«

»Vrhniščakov sin bi k hiši prinesel denar, ki pravijo da ni ves po pravici dobljen; potlej bi ne bilo božjega imena pri hiši,« šteje mati dalje.

»Ljudje vsacega obrekajo, kdor kaj ima.«

»Jeličev ni delaven; nič ga ne hvalijo ljudje.«

»Nu, kateri bi pa bil tebi po glavi, kateri?« vpraša Anton ter stopi pred njo.

»Tak, ki bo naju na starost v čislih imel.«

»In kateri je tak?«

»Ta usnjar Lovrénič,« odgovori ženica.

Anton se zasmeje in gre zopet dvakrat gori in doli.

»Tedaj ta ti godí?« vpraša.

»Dober človek je, mehkega srca in zna s človekom spregovoriti,« reče mati.

»Kaj pa deklet? Kaj pravi? Ali je tudi njej v srce sedel, kakor tebi?«

»Ničesar ne reče, pa mislim, da bi ga vzela.«

»Jaz mislim, da je bolj pametna od tebe in da ga neče — odgovori mož. — Le poslušaj me, stara, jaz tudi ne stavim nanj toliko, kolikor ti. Denar je lepa reč, ali denar je od denes do jutri. Kupčija je dobra, ali nesreča se lahko primeri. Le kdor zna delati, kdor zna vsako stvar v roko prijeti, ta je trden na svetu. Saj veš, da bi jaz rad zeta vzel sem na dom, rajši nego dekleta drugam dajal...«

»Saj nam na izbiro stavi, ali jo k sebi vzame, ali pa se k nam priženi, kar češ.«

»Na mojem domu je treba kmeta. Tacega jaz nečem, da bi v gosposki suknji okoli hiše hlačal pa da bi ga ljudje vikali ter bi še jaz ne mogel govoriti z njim, kakor z vsakim človekom. Pojdite mi vkraj z gospodstvom! Moj oče je bil kmet in moj zet bo kmet; kdor poleg česa družega prinese najprvo trdno delavno roko, kdor se bode v ponedeljek drugače oblačil nego v nedeljo, tak pride pod mojo streho pa je amen besedi!«

»Smrekarja je kmetstvo podstavilo, kaj ne? Iz

zemlje si stotine in stotine denarja izril!« žena zabavljivo reče.

»Baba, ti govoriš, kakor veš. Kmetstvo ne redi, ali pošteno živi; drži se ga, kdor ga imaš. Iz dežja je dobro, če ima človek kam pod streho pribežati. Pri trgovini človek kolne, pri kmetstvu pa moli. Smrekar je znal kleti in moliti in zato se je podstavil, baba!«

»Tako rajši vzameš tacega, ki ti bo na starost v zobe gledal?«

»Jaz svojega zeta ne bom nikoli ničesar prosil, če Bog dá. Povedal sem ti, da ga nečem, ki bi v petek suknjo nosil in bi ga starci vikali. Molči!«

Ni se dalo več govoriti o tem ženinu. Vsi drugi niso bili materi po volji, hči se ni hotela oglasiti za nobenega, katerega bi oče bil rad imel; predpust je minil. Ljudje, ki so pričakovali ženitovanja pri Smrekarji, zmotili so se tudi to zimo. Snubači so bili ali razžaljeni ali žalostni in vse je ostalo, kakor je bilo.

XII.

Sneg je skopnel, pomlad je prišla, pšenica po polju je zelenela, rasla, v klasje se vretenila ter naposled orumenjála, bila požeta in omlačena.

Smrekarjev Anton je je imel v vrečah dva visoko nadeta voza pred vežo. Namenjen je iti v mesto na trg.

»Janez je bolan, ne bo mogel iti s teboj; koga družega dobodi,« reče mati Smrekarica, gledaje, kako mož na vozu po vrečah hodeč tu ter tam kaj popravlja in prelaga.

»Vrag še take hlapce!« — zahudi se Anton — »kadar ga je treba, pa je kilav. Koga čem dobiti? Povedi mi človeka, da bi mu bilo upati.«

»Glej, tam-le gre Brašnarjev Štefan. Vprašaj ga, morda on utegne z enim vozom iti, z enim pojdeš pa sam.«

»Ta bi bil dober. — Štefan, stopi malo sem,

stopi!« Štefan se približa. Smrekarjev Anton izvleče mehur tobaka iz žepa ter mu ga ponudi z voza: »Ná, natlači!«

Štefanu se malo čudno zdi, da je Smrekar denes tako prijazen ter mu tobaka ponuja.

»Pojdete še nocoj?« vpraša Smrekarja, ko pipo zažge.

»Do polu poti bi še nocoj rad šel, pa hlapec mi je zbolel. Kaj boš pa ti, kaj kmetoval?«

»Nemam nič posebnega, postoril sem že, kar je bilo velicega.«

»Utegneš dva dni zdomu iti?«

»Da bi z vami šel namestu hlapca? Zakaj ne, rad, če hočete,« odgovori Štefan.

»Prav je. Vsacega nečem s seboj jemati, tebe pa rad vzamem. Stradal ne boš po poti niti žeje trpel, kadar boš vozil z menoj; za drugo že narediva, da bo prav.«

»Črez koliko časa se bo treba odpraviti?«

»V mraku zapreževa. Le pojdi zdaj domu in preskrbi, kar imaš, ter potem k meni pridi, da kaj ugrizka dobiva pa da grlo splakneva, predno poženeva,« reče Anton.

Ko je solnce zašlo, bili so v oba voza po trije in trije konji napreženi. Smrekar zamaje z dolzim bičem, konji se upro in kolesa se začno premikati po tiru. Mati Smrekarica, ki je s prağa za vozema gledala, reče, da Štefanu, ki je s poslednjim vozom šel, bič in vajet prav lepo pristujeta ter da bi bil čeden voznik na vsaki veliki cesti.

»Škoda je, da ne bo nikoli vozaril, ker nema s čim. Njegov oče, ki mu je vse zabil, vreden je, da bi skozi šibe dirjal,« — pritakne star sosed, kateri je mimo grede pri Smrekarici postal, ker njemu je bila ona pohvala Štefanova govorjena.

»Bog ve! pridnega človeka Bog zmerom vidi,« — reče žena.

»Kakor je že! Vidi ga, ali videti mu ne da,« — odgovori starec z nasmehom ter s prsti pokaže, kako se srebro šteje.

Franica je imela v veži opravek. Slišala je, kaj mati govori z onim možem, in vesela je bila.

XIII.

Drugi večer pozno sta ustavila Smrekar in njegov pomagač Štefan iz mesta domu grede v kmetski pricestni krčmi, da bi konji zobali in pili ter sama tudi »malo rdečega videla«, kakor je dejal Smrekar, ki je bil ta dan nekaj bolj beseden, kajti dobro in lahko je bil prodal.

V krčmi je bilo mnogo voznikov in kmetov okolo več omizij; vendar tistih, s katerimi je Anton posebno rad govoril, nocoj ni bilo, ker so bili že odšli. Zatorej sede s Štefanom malo bolj na samo, tje-kaje na ogel v kot.

»Le pij, kolikor moreš; vsega ne zapijeva, kar imava, hvala Bogu,« reče Smrekar, ko sta imela najboljšega vina pred seboj.

»Klobukov nama ne vzemo,« reče Štefan.

»Bogme da ne! — Glej, pečenino nama nese. Reži, saj ne bomo vekomaj živeli.«

Smrekar je sam nocoj tudi precej pogosto pil. Jezik se mu vedno bolj in bolj razvezuje; Štefan ga ni še nikoli videl tako prijaznega poleg sebe. Pripovedoval je razne reči iz prejšnjih let: kako je počasi obogatel; kako je tu in tam srečno kupčeval; kako so ga gospodje po mestnih magazinih izkušali prekaniti, pa se jim ni dal, in več tacega.

»Ti si neumen, fant!« — reče Smrekar Štefanu. — »Zdaj te res vije, pa počasi naprej prideš. Kmetstva se drži, tvoje zemljišče je dobro; pa tudi trgovstva bi smel po malem poskusiti, kadar si malo opomoreš; to je dobro, brez njega bi ne bilo Smrekarja, kakor je.«

»To želim že od nekdej. Takoj drugo leto si konja kupim,« odgovori Štefan.

»Dolg plačuj, pa lesu za seboj zapiraj, pa boš po vsem svetu lahko hodil in ljudje te bodo radi imeli.

Pošten si, in tudi ostati moraš. Jaz tvojega starega nemam posebno na dobrem, a tebe imam jako rad, in kadar ti bo velika sila, pri meni se oglasi. Na!»

Štefan prime roko, ki mu jo je Smrekar pomolil, in reče: »Vi ste dober mož. Denarja vas ne bom prosil ter nečesa družega. In če me boste slišali, storim vam, kar si morete misliti, da vam živ človek stori.«

»E kaj boš! Jaz ne iščem ničesar. — Zmerom ne bom. Ni se mi treba ubijati po svetu. Lehko bi ležal doma v senci, sama navada človeku miru ne daje. Kadar enkrat zeta v hišo dobodem, menim da bi to trgovstvo malo popustil. Staram se, pa ni dobro, če si človek vedno in vedno spanec utrguje.«

»Ni treba vam toliko trpeti, storili ste že zase zadosti.«

»Res je tako. — Ti si pameten, kaj meniš, katerega zeta čem vzeti? Kateri bi bil najbolj pravi?«

Štefana rdečica zalije o tem vprašanju, gleda predse v kozarec, molči nekaj časa, pije in reče malo boječe: »Vzemite zeta, ki ima Franico rajši od vsega družega, ki vas ima v čisljih kakor očeta in ki bo materi stregel na starost, kakor pošten sin.«

Smrekar, ki je bil že malo vinski in dobre volje, nasmehne se, izpije kozarec vina in vpraša: »Kateri je tak, kateri?«

»Vam treba zeta, ki je pošten, da mu ne more noben človek očitati...«

»Vse res, tacega bi jaz rad. Pa nekaj denarja je spodobno in mora biti. Voda, tudi čista, ne vzame se s čistim vinom, samo voda z vodo, vino z vinom; sicer je pijača le za žejo.«

To Štefana malo popari; ali misli si: zdaj-le je lepa prilika, morda je ne bo nikdar več take; torej naj velja, kar hoče.

»Jaz nemam denarja in imovine, pa obojega si upam pridobiti; a ne podam se nikomur, in ko bi se dalo menjevati za vse, kar smo in imamo, ne menim se z nobenim...«

»Pamet imaš; jaz sem bil v tvojih letih in sem še zdaj tak. Vsak človek je sebe vreden.«

»Pošteno vam govorim, oče sosedov, vzemite mene za zeta, nikdar se ne boste kesali, do smrti...«

»Oh!!« zavpije Smrekar, pa ves obraz se mu spremeni, in usta se raztegnejo v zaničljiv nasmeh.

»Jaz nisem hotel, da bi kdo drug zame pri vas govoril...« začne Štefan dalje. Smrekar mu ne da govoriti.

»Fant! Ti si pijan!« reče. »Ali veš, kaj govoriš?«

»Vem. Vaša Franica me ima rada in jaz njo...«

Ko Smrekar to sliši, plane pokonci, oči upre v Štefana, kri mu zalije obraz ter naglas zavpije: »Lažeš, berač! Poberi se mi, da te videl ne bom. Izpred oči! Ako ne...«

Ljudje od družih miz so obmolknili in gledali razdraženega Smrekarja. Štefan je spoznal, da je prenašlo delal, ni vedel nekaj časa, kaj storiti, hitro pak je čez malo hipov vstal, položil za račun nekoliko desetih na mizo ter naglo odšel.

Smrekar prime Štefanov denar na mizi in ga skozi odprto okno vrže ven v temo. Potem sede, kolne in poln kozarec vina izlije v se.

XIV.

Kmetje in vozniki zdaj Antona obsujejo.

»Kaj sta imela? Kaj ti je naredil Brašnarjev?« vpraša eden.

»Jaz bi skoraj vedel,« reče drugi.

»Jaz tudi,« pristavi tretji.

»Da bi se vsacega potepina sin z menoj šalil!« huduje se Smrekar, kakor sam s seboj.

»Vidite!« reče prvi.

»Ženil se je pri tvoji hčeri, jaz te reči vse dobro vem,« reče drugi.

»Kaj veš?« vpraša Smrekar.

»Mnogo, česar ti ne.«

»Povedi!«

»Tako malo slepe miši sta lovila, Štefan in tvoje dekletke; a tebi so bile oči zavezane.«

»Lažeš!« zakriči Anton jezen.

»Ne laže ne, ljudje že dolgo o tem govore,« pove drugi.

»Ne bodi hud, da ti pripovedujem; to je samo, ker te rad imam.«

»Vina na mizo!« zavpije Smrekar in reče takoj nekoliko mirnejši: »Ne znajo še mene. Jaz hudiča izženem iz mladih glav, ako še toliko časa v njih sedi.«

»Palice vendar ne, Anton! Te megle se še vse lepše razpode. Svojege dekleta ne smeš pretepati! Ona ni, da bi jo dolžil; on ji je malo pamet sesvedral, pa se že zopet vse zlepa zamaši.«

Tako je govoril star kmetič, ali Anton je dejal:

»Vsak po svoje; jaz že vem, kaj imam storiti. Vsem vam jezike zavežem. Zakaj niste poprej ust raztegnili in m e n i povedali, hudiči! Po zobeh nositi mene in mojo hišo, to baš zna vsaka baba. Ali ste vi možje? Pa samo da vem! Videli bomo, kdo bo greben nosil, ali mi stari ali mlada semena! — Daj vina!«

Krčmar in kmetje so razumeli Antonovo jezo porabiti. Vedoč, da nocoj vse plača, pili so, kolikor je kateri mogel. Nekateri so se mu izkušali prikupiti s tem, da so mu bolj na drobno razpovedovali, kako se govori o tej stvari; drugi so ga tolažili ter zabičevali mu, da hčere ne sme kaznovati, nego naj jo, kar najhitreje more, možu dá in tako bo vse pri kraju.

Pozno ponoči je že bilo, ko Anton plača, ukaže napreči, dobi hlapca pri krčmarju, da bi šel na Štefanovem mestu z družim, zdaj praznim vozom, ter zapodi proti domu.

Kmetje okrog njega so se ga bili vsi nalezli. Samo on se nocoj ni mogel popolnem upijaniti, četudi se je hotel. Grizlo in jelo ga je znotraj in nedolžni konji, ki so morali v največjem diru teči proti domu, čutili so gospodarjevo jezo ter niso mogli uteči njegovemu biču.

XV.

Ko se je Anton svoji hiši bližal, videl je, da imajo še luč spodaj v družinski stanici. Da bi tako pozno še svetili, ni bilo navada. Njega sicer niso pričakovali.

»Baš prav!« misli Anton in, z voza skočivši, glasno potrka na vrata. Mali hlapec pride iz hleva in razpreza konje. Sama mati Smrekarica pride vrata odpirat. Opravljena je popolnem, sveča, ki jo v roci drži, kaže objokan obraz; moža ne pozdravi z nobeno besedo, tiho mu sveti po veži v stanico. Tam dene svečo na mizo, molče postavi tje mrzlo večerjo z vrha peči in sede v kot na klop. Kaj in kako je mož nocoj zvedel, to ve že tudi ona. Eden sosedov je bil iz one krčme prišel pred Smrekarjem v vas in ženi to novico prinesel.

Anton vrže jezno kožuh, ki ga je na vozu imel, na posteljo, postavi bič ob steni, klobuk obesi na klin, — pa tudi ne govori ničesar, ne sede k večerji kakor sicer, ne pogleda nekovega denarja, ki na mizi leži, nego jame po hiši gori in dolí hoditi in po strani pogleduje ženo, ki čaka v strahu, kaj bo.

»Biljak je prinesel vrniti denar, ki si mu ga bil posodil. Spravi ga z mize,« reče Smrekarica s tihim, plahim glasom.

Anton poseže po mizi, pograbi papirnati denar in ga vrže po tleh.

»Kje je Franica!«

Žena se zgane; to vprašanje je bilo tako ostro, kakor ga je pričakovala.

»Franica spi,« odgovori mati.

»Ponjo pojdi!«

»Nocoj ne.«

»Jaz pravim, da hočem še nocoj govoriti ž njo, zdaj-le precej. Pojdi!«

Žena pokrije z opasanim belim zastorom obličje in začne jokati.

»Tudi ti nečeš več slišati! Kaj, ko bi se ti kaj na starost prigodilo!« reče Anton ter po strani pogleda

po biču. Takoj poprime svečo in gre trdo stopaje iz izbe, po veži v stanico, kjer je navadno hči spala.

Mati, ki je morala najbolj vedeti, da je nocoj ni tam, nego da je pred očetovo jezo skrita v gornji sobici, ni se premeknila z mesta. Mož pride nazaj, stopi s svečo pred ženo. Ona je vedela, kaj to molčeče vprašanje pomenja.

»Anton!« — reče žena jokaje — »jaz sem te še malo prosila vsa leta, kar živiva vkupe. Za Boga te prosim, pomiri in premagaj se nocoj, ker si jezen. Lezi, jutri boš govoril ž njo, pa — tepsti je ne smeš!«

»Tedaj ti veš, kaj mi je! Ti si vedela poprej! Ti si ji pomagala pečati se z onim . . .«

»Bog, ki me bo sodil, ve, da mi ni bilo znano, če ima Franica kak zmenek ž njim.«

Anton postavi svečo zopet na mizo in začne, roke na hrbtu držeč ter predse napol v tla obrnen, gori in doli hoditi. Žena se oddahne.

»Vsak berač naj mi pride ter mi v zobe pove, da se bo ženil v mojo hišo. Kaj mi je bilo, da mu nisem čeljusti raztolkel! Čakaj, dete, jaz te naučim, kdo je gospodar, ko ga je treba vprašati, predno se kaj govori.«

»Tepsti je ne smeš!« žena plašno spregovori.

»Če ne bo taka, kakor jaz hočem, raztepem tri palice na njej. Saj veš, da je nisem še nikoli. Naj bo, kakor gre; naj ve, kdo je njen oče!«

»Ti si bil tudi mlad.«

»Bil; pa svojemu očetu sem še danes hvaležen, da sem moral po njegovi volji delati. — Ali je to lepo, da ljudje mene in tebe po zobeh nosijo zaradi njene neumnosti? Ali je bilo treba tega, da me je bilo denes sram med ljudmi, da nisem vedel kaj reči, zaradi nje? In, ali veš, kaj lahko iz tega pride, kaj . . .«

»Kaj si boš to —« žena prestriže možu besedo.

»Če jo hočeš prvemu beraču v torbo dati, daj jo, kadar že mene več ne bo. Dokler bo moj mazinec gibal, bosta obe plesali, kakor bom jaz godel, veš!«

Rekši začne Smrekar pobirati denar, ki ga je bil prej v svoji jezi vrgel po tleh.

»Le pojdi spat!« ukaže črez nekaj časa ženi. »Če si jo nocoj skrila, naj ti bo. A zjutraj jo hočem imeti predse. Potlej že naredimo, da bo vsej tej stvari hitro konec.«

Kmalu potem je v Smrekarjevi hiši luč ugasnila. Mirno je spalo po vasi vse, le mati in hči, kateri je vse blagrovalo, da sta srečni, nista mogli zatisniti oči. Grenko pričakovanje družega jutra je težilo obema srce: ena se je tresla in bala očetove jeze, drugi ni spati dala materina ljubezen in moževa ostrost.

XVI.

Smrekar je bil vajuen zgodaj vstajati. Zbudil se je zjutraj ob isti uri, če je šel spat ob devetih ali popolunoči, če je legel popolnem trezev in spočit, ali če malo vinski in vtujen. Po njem so se morali vsi drugi ravnati, razen matere Smrekarice, katera je smela svoj spanec za pol ure podaljšati, ako se ji je zljubilo, pa samo, odkar je bila hči Franica toliko dorasla, da je imela vse gospodinjstvo tako v rokah, kakor ona sama.

Tudi jutro po tem večeru je bil Anton vstal ob svoji uri, zajutrkoval po stari navadi malo brinovca in šel iz hiše v hlev h konjem pogledat, če imajo krme, če so v snagi itd. Po veži gredoč je videl svojo hčer v kuhinji, pogledal jo, pa tiho mimo nje šel. Nazaj prišedši je celo v kuhinjo stopil, iz velicega ognja, pri katerem je Franica kosilo kuhala, žareč ogel za pipo vzel ter molče zopet odšel, tako da si je mati, ki je ravno iz hiše stopila, mislila: ne bo take sile ne!

Mati je bila že namenjena, hčeri očitati in izpovedati jo, da se je tako zelo mogla spozabiti ter neumno ljubezen z Brašnarjevim Štefanom začeti. Pa ko je videla blede hčerin obraz in sled prečute noči in solz, prestrašila se je ter je prav ljubeznivo govorila ž njo o vsakdanjih kuhinjskih in gospodinjskih rečeh.

O polu osmih je bilo kosilo. Mati si je posebe kuhala kavo; oče in hči sta navadno rajša kosila krepke jedi z družino. Denes hčere ni bilo pri mizi.

»Kje je Franica?« vpraša oče.

Mati pove, da je zunaj, da ne more jesti.

»K mizi se pride k molitvi, naj se je ali ne je,« odgovori Smrekar jezno in takoj potem Franica pride. Med kosilom, katerega je hči prav malo in prav posiljeno pokušala, ni oče govoril ničesar.

Ko je bilo dokončano, vsak hlapcev, naredivši pol križa, razmršene lase malo s prsti popravi in klobuk nasadi, a deklet pobere žlice, sklede in kar je bilo na mizi. Potem reče Smrekar: »Le pojdite na delo!« Obrnen k Franici, spregovori: »Ti tukaj ostani!«

Sama sta bila v hiši. Oče zaklene duri od znotraj. Hči sedi na klopi, blede, s povešenimi očmi, z rokama mrtvo v naročaj spuščenima, kakor kip iz belega kamena. Oče s prekrižanima rokama stopi na sredo hiše in reče:

»Semkaj predme stopi!«

Franica vstane in stopi predenj, povzdigne proseče oči k očetu, pa videč, da je njegov pogled oster, strog in jezen, povese je koj.

»Poklekni!«

Deklica pade na kolena ter se spusti v glasan jok.

»Kdo sem jaz?«

Smrekar mora svoje vprašanje ponoviti, predno hči jokaje s slabim glasom odgovori:

»Moj oče.«

»Moli mi deset božjih zapovedi!«

Hči začne božje zapovedi praviti, ali pride komaj do druge in dalje ne more, beseda ji zastaja v grlu. Oče menda to vidi in reče:

»Kaj uči četrta zapoved?«

»Spoštuj očeta in mater...«

»Prav... Da boš dolgo živela in da se ti bo dobro godilo na zemlji. — Ali ti mene spoštuješ?«

»Spoštujem.«

»In me slepiš! Jaz menim, da si dobra, pametna hči, a ti za menoj natihoma zveze sklepaš z beračem, s sinom tacega človeka, ki veš, da ga jaz videti ne morem. Kaj je to? Kaj bo iz tega! Druzegega nima nego sam sebe in svoj prazni žep, pa se ti meniš ž njim? Kaj imaš ž njim?«

»Pregrešnega nisem imela nikdar nič ž njim,« odgovori dekle.

»Kaj? Pregrešnega nič! Deklina, ko bi to tvoj oče slišal ali mislil, potlej bi drugače govoril s teboj. Pregrešnega! Potlej pa pojdi, kakor je svet dolg in širok očeta in matere iskat, v tej hiši bi ga ne imela več, ako bi to, še to prišlo! Veš, kaj govorim?«

Deklica hoče s tal vstati.

»Kleči!« — zagrmi oče. — »Obljubi mi, da se ne boš od denes, od te ure več pečala ž njim, da ž njim tudi govorila ne boš!«

Hči se hoče okleniti očetovih kolen, ali on odstopi in reče:

»Obljubi!«

»Obetam,« spregovori ona.

»Vidiš, kaj tukaj na steni visi?« — reče on, kaže na puško, ki je bila nad posteljo obešena. —

»Rajši ga ustrelim, nego da bi... že veš, kaj mislim. Zahvali se svoji materi, da te sinoči nisem dobil, sicer...«

Rekši se mož obrne proti durim in izide.

XVII.

Popoldne je Smrekar kakor brez namena stal na konci svoje hiše pod oknom tiste izbice, v kateri je njegova hči spavala.

»Pojdi sem, stara,« migne svoji ženi, ki je baš iz kašče prišla.

»Kaj je?« vpraša mati Smrekarica.

»Vidiš!« pokaže mož s prstom na tla ob zidu.

»Jaz ničesar ne vidim,« odgovori mati.

»Ne? Menda si slepa. Tla so tod razhojena, odpadki od zida razdrobljeni s stopinjo. Zid na robu okna je tudi zamazan. To je sled. Po noči se je hodil pogovarjat ž njo. Da bi ga bil jaz enkrat dobil! Od denes ne sme dekile več tukaj spat. Zgoraj ji postiljaj.«

Žena pokima in zamišljena odide v vežo.

Odsle sta pazila oče in mati na hčer. Ves dan je morala biti pri domu. Oče je hodil menj po trgovstvu nego poprej, in kadar je moral kam iti, ni pozabil pred odhodom ženi zabičiti, naj bo pazna ter naj ima povsod oči.

Deklica je tiho opravljala vsakdanja dela. Stregla je materi in očetu z večjo skrbljivostjo nego poprej, a govorila je malo in vesela ni bila nikdar. Z obraza ji je od dne do dne bolj ginila cvetoča, zdravje in mladost oznanjujoča barva, žalost je bila razlita po njenem obličju.

Mati je poznala črva, ki jo gloje, in v srce se ji je smililo dete. S to in ono malo rečjo jo je izkušala razveseliti, molila zanjo in jokala se, kadar je bila sama. Časih se ji je mož zdel preoster, a časih bi bila ženica vso bolečino, ki se je iz hčere v njeno materino srce stakala, izlila v jezo do — Štefana, ki je bil po njenih mislih edini kriv, da ni bilo v njeni hiši — ne miru, miru, praznote, tišine je bilo še preveč — tistega veselopokojnega stanja, ki je kraljevalo vedno na Smrekarjevem domu.

Neko nedeljo popoldne, ko so bili šli vsi v cerkev k nauku in je Smrekarica sama doma pri oknu sedela ter bukve vseh svetnikov in svetnic v roci držala, videla je Štefana mimo okna iti. Hitro ga pokliče v hišo.

Ko je pred njo stal, začne ga žena oštevati in zmerjati, da more biti tako hudoben ter brez pameti in premisleka zdražbo delati v družini, pa nevednemu dekletu, ki ga ne more nikdar dobiti v zakon, z nepremišljeno ljubeznijo srce težiti.

Dokler se mati Smrekarica huduje, ne odgovarja Štefan ničesar. Sedi na klopi in z eno, v ogel

mize vprto roko glavo podslanja. Ko se žena umiri, spregovori on:

»Res je, mati, nepremišljena je ta ljubezen. Jaz nisem mislil, kaj bo iz tega, niti da bi kaj bilo, niti kaj bi utegnilo biti, nego...«

»Iz glave si jo moraš izbiti, pa je. On je rekel, da te ustrelji, če boš hodil še za njo.«

»To me ne straši, mati; meni bi ne bila velika izguba, če me zdaj ustrelji ta ali ta. Tudi mi ne more nihče na svetu ukazati, da bi si jo iz glave izbil. Pozabiti je ne bom mogel, dokler bom živ. Tega vendar ne rečem, da se ne bi s poti umeknil, daleč proč; a ne zaradi očeta in sveta, temuč njej na ljubav. Vi ne veste in nihče ne ve, kaj sem trpel te dni, ko sem slišal, da ji je hudo, in da sem jaz kriv tega.«

Smrekarica je videla, da je Štefan težko solzo v očesu zatiral. To jo je precej omečilo in dejala je:

»Saj jaz ti ne rečem nič. Znam te, da si priden fant. Bog ve, kako bi bilo, ako bi šlo pri naši hiši po moje. Ali to sam vidiš, da k nam ne moreš priti, saj znaš našega očeta. Jaz le ne vem, kako si mogel tako neumen biti, da si mu celo sam kaj tacega pripovedoval ter vprašal ga, kar bi ti bila jaz bolj z lepa povedala! Glej, koliko sitnosti in nesreče bi se bilo odvrnilo. — Iz glave si pa lahko vse izbiješ, ako hočeš. Na svetu človek vse pozabi, samo greha ne lahko. Le pameten bodi in sosedje bomo, prijatelji med seboj zmerom, kakor do zdaj.«

»Zmerom. Do denes mi niste žal besede rekli. Bolelo me je poprej, ko ste mi toliko hudega očitali, a zdaj sem vesel, ker vidim, da ste dobri. — Jaz ne morem in si ne upam misliti, kako se mi ta reč izteče...«

»Tako se izteče, kakor se mora.«

»Časih sem želel, da bi tega vašega bogastva ne bilo nič, časih sem dejal, da bi se Franica le drugam ne možila, naj jo jaz dobim ali ne, časih pa me popade, da menim: ni mogoče in ne sme biti, da bi jo kateri drugi dobil. Tako mi vre po glavi, vem, kaj hočem, in ne vem.«

»To ni prav; vsega tega ni treba misliti! Kako drugo si izberi, saj jih je dosti, ki te rade in lahko vzemo.« »Ljudje govore« — reče Štefan dalje — »da jaz vaše Franice iščem samo zaradi denarja, ki ga bo imela. To je res, denar je lepa reč na svetu, jaz bi se ga ne branil, kakor se ga noben človek ne brani; ali smem povedati vam, mati, in vsem ljudem, če tudi neče nihče verjeti, jaz bi vašo Franico vzel, ako bi ji tudi moral kupiti vse, v kar se pred poroko obleče.«

»Le po umu delaj ter ne sezaj tjekaj, odkoder ne dosežeš ničesar. — Zdaj pojdi, ljudje bodo iz cerkve šli; nečem, da bi kdo vedel, da sem govorila s teboj.«

XVIII.

Ko materino upanje, da bo sčasom hči zopet vesela in živahna, od dne do dne se ni hotelo izpolniti, jame žene skrbeti, da ne bi deklica zbolela. Vse prijazno prigovarjanje ni pomagalo. Razodene tedaj možu svoje skrbi.

»Le počakaj, zdravilo se že napravlja. Jaz vidim in vem, kaj manjka dekletu, zato sem že skrbel, da bo naglo konec vsem njenim težavam,« reče stari Smrekar.

»Kaj misliš?« vpraša žena.

»Moža ji dobiti. Vse je navedeno. V nedeljo pridejo snubit, hitro udarimo v roke in vse bode pri kraju.«

»Za križ božji! ne, le zdaj ne!« preplaši se mati.

»Zdaj, baš zdaj!«

»Bog pomagaj! Ti si časih kakor voda! Ne da bi premislil in počakal, rineš svojeglavno dalje in se ne daš...«

»Nu, kaj bi pa rada? Kaj? ti, ki si modrejša od mene!« vpraša Smrekar malo razdražen.

»Dekle naj malo pozabi, kar je bilo, potlej...«

»To že pozabi. Jaz sem s Pogreznikom govoril, obljubil sem, besede ne snem, če se vsi na glavo postavite. Tako je!«

Žena previdi, da so vsi ugovori bob ob steno metan in obmolkne. Ali skrbi se ne more otresti, da bi se utegnila ta prenašla ženitev čudno raziti.

V nedeljo popoldne pridejo trije možje v plaščih, znamenje, da so snubači, in sedejo pri Smrekarjevih okrog mize. Bil je Pogreznikov Peter, njegov oče in strijc. Domačin jim prinese vina, kruha in suhega mesa na mizo, ter govori nekaj navadnih reči o lepem vremenu itd. ž njimi. Videč, da se Franica ne pokaže v hišo, stopi ven.

Mati je bila v kuhinji, a deklica je stala na pragu. Na kamenen pokončnik naslonjena je zrla na videz brez vseh misli preko polja.

»Gostje so v hiši, dekle!« reče oče. — »Ni spodobno, da tukaj stojiš. Pridi notri. Ali se hočeš morda malo čedneje obleči? Pojdi gori v svojo kamro in naglo naredi. Ali boš?«

Oče je govoril prijazno in nekako mehko, hči se ni mogla ustavljati, pokimala je in šla gori po stopnicah.

Prišedši v sobico počasi odpre predel svitlo olikane omare. Oblek je bilo tu na izbiranje, dražih in prostejših, za velike in male praznike. Časih jih je bila vesela, a denes je oko mrtvo o vsej tej lepoti; ne izbira, niti ne ve, kaj hoče. Pusti omaro odprto in sede na stol. Kakor trudna položi križem roki na koleni ter gleda v steno, kjer visi podoba žalostne matere božje.

Gori po stopnicah se zaslišijo trdi koraki, — oče v sobico stopi. Franica vstane. Približa se ji ter jo prime za roko.

»Saj veš, Francika,« začne Smrekar, »da te nisem še nikdar napak učil, nikdar ti še ne ukazal ničesar, kar bi ne bilo prav. Vselej si rada slušala, slušaj me še denes. Glej, midva z materjo te rada imava, rajši nego vse drugo na svetu, in storila sva ti, kar si želela, pa ti bova še. Ali naju imaš tudi ti toliko rada, da nama denes veselje storiš?«

Tako Smrekar še nikdar ni s svojo hčerjo govoril. Kaj znači: rad imeti, ljubiti, to je menda mož

pač v srci imel, a na jeziku tega ni nosil. Ta novi glas je hčer čudno genil. Prvič, kar je bila odrasla, oklenila se je zdaj očetovega vratu in položivši mu glavo na prsi začela jokati. Oče Smrekar jo je tako nerodno za ramo prijel, da se baš ni vedelo, ali jo hoče nalahko odriniti od sebe ali k sebi pritisniti.

»Nu, kaj to? Čemu to? Jokati ne trebe! Sile ti ni in ti ne bo, če Bog hoče. Pogreznikov Peter je zdolaj, ženit se je prišel k tebi, kakor veš. Jaz sem te obljubil, ker sem vedel, da me rada slušaš. Obriši solze, pa doli pridi in vesela bodi. Saj potrdiš, kar sem jaz obljubil?«

Deklica ne odgovori ničesar.

»Ne bodi neumna ter ne jokaj. Mati je tudi jokala, ko smo šli k poroki; pa je vprašaj, če se ji je kedaj hudo godilo? Človek ne sme biti tako mehak. Pametna bodi in poslušaj nas, ki smo stari ter vemo, kaj je prav. Silim te baš ne, v mesnico te ne vlečem; a tega menda ne storiš, da bi tvoj oče na sramoti ostal in besedo oporekel! — Dovolj čedno si opravljena, niti se ne trebe preoblačiti. Le takoj pridi doli. Stori mi po volji in verjemi, da se ne boš nikoli kesala. Ustavljati se ne smeš.«

Oče se obrne in duri za seboj na pol odprte pusti.

Kmalu za njim s tiho stopinjo pride mati. Žena ima resen obraz, pa hčeri se zdi, da je po nagubanem licu pod očmi sled solz.

»Kaj si res taka, da ne pojdeš v hišo? Saj ne greš v pekel! Bodi z ljudmi, govori ž njimi, ker oče tako hoče, reci že kar hočeš!« nagovarja mati.

»Precej grem,« odgovori hči.

»Ta-le rdeča ruta ti dobro pristoji. Deni jo za vrat.« Dekle mater molče sluša ter se opravi vse po njenem nasvetu. Potlej gre ž njo vred po stopnicah doli v hišo.

»Franica pojdi pit,« pokliče ženin Pogreznikov Peter in ji moli kupo. Deklica prime kozarec in pomoči ustna, ter odstavi svojemu namenjenemu ženinu.

»Bolj ga potegni, bolj —« reče Petrov strijc, »saj nima kosti! Vino ti da bolj rdeče lice in veselo srce. Pa semkaj k Petru sedi, da rečemo katero modro ali pa dve.«

Dekle sede k Petru ter začne na videz vesel pogovor ž njim, vtikaje se tudi v pomenke, katere sta starejša moža imela z očetom.

Po dolzih ovinkih so prišli do ženitve. Ko so se moške na kratko razgovorili, reče strijc Franici:

»Ni potoka brez vode, ni poroke brez žene; a kaj naša lepa nevesta poreče? Ali prikima?«

Zdaj je bilo čas odgovoriti. Njene oči se srečajo z bistrim očetovim pogledom, beseda, ki bi bila imela ženinu vse namere podreti, ostane ji v grlu.

»To sva se že midva zmenila. Pridni otroci vse potrde, kar očetje ukrenó,« odgovori Smrekar za svojo hčer.

Potem so se jeli meniti, kdaj se bo ženitovanjsko pismo delalo, in druge potrebne reči. Franica je nekaj časa molče sedela, a potem naglo vstala in odšla. Oče Smrekar je nevoljen pogledal za njo, in da bi jo pred gostmi in snubači opravičil zaradi čudnega obnašanja, reče: »Dekle je zdaj nekoliko dni slabega zdravja.«

XIX.

Kake tri dni pozneje mati Smrekarica jokaje reče možu: »Moj Bog, ti si kakor voda! Vse ob enem bi rad. Boš videl, da se to srečno ne izteče. Franica zdaj že nič ne govori.«

»E kaj, pa bo že spet govorila, že; nič se ne boj, saj je ženska in materina hči. Prav je, da zdaj menj govori. Kedar ji začno zobje izpadati, potlej bo klepetala po noči in po dnevi, kakor vse ve babnice.«

»Kako se moreš šaliti s tem! Mene tako srce boli in vest mi očita, da bo ta zakon vendar prisiljen. Ti si jo prisilil.«

»Kaj nisi tudi ti privolila?«

»Jaz nikoli ne. Samo zaradi tebe in tvoje trmoglavosti ji prigovarjam. Pa ji ne mislim nič več; jaz ne morem videti, kaj trpi.«

»Nič ne bo hudega, nič. Jaz vem, da je tako vse prav. Ko bi bilo po tvoje, ne bil bi nobene reči začel. Kar sem se še kdaj večjega polotil, vselej si mi iz početka branila, potlej ko si videla, da se je dobro izšlo, potlej si molčala. Bog je že vedel, zakaj ni babam hlač dal: srčnosti nemate nobene, vsako reč se bojite prijeti. Le molči! Jutri pojdemo pismo delat.«

Drugo jutro sta bila dva konja v najlepši voz vprežena, in Smrekarjev brat je bil prišel v praznji obleki, da bi za moža in za pričo pomagal pri biležniku pogodbe v ženitovanjsko pismo postavljati.

Ob tej poslednji uri se je Franica jela očetu ustavljati. Ni je bilo z lepa pripraviti, da bi se oblekla in šla z očetom v pisarnico.

A zdaj se oče razsrđi in reče: »Moraš! Ljudi ne bomo za nos vodili. Ne vprašam te, če hočeš ali nečeš. Jaz bom videl, če boš slušala ali ne! Pokažem ti, kaj je pokorščina!«

Mati Smrekarica se je zbala te mozeve jeze, hitro prijela hčer, kakor v svojo zaslombo, pod pazuo in dejala: »Saj bo, saj pojde!«

Po mnogih materinih prošnjah se je Franica na posled oblekla ter k očetu in strijcu sedla na voz.

V pisarnici pri biležniku so možje ugibali, koliko in kako bi si ženin in nevesta imovino zaženila, kako bi otroci iz tega zakona nasledovali, in česar je še treba. Franičin strijc je večkrat neveste vprašal: »Ali ti je tako po volji?« A ona je bila nekako mrtva; poslušala je, kaj govore in kaj zapisujejo, pa slišala ni nobene reči do dobrega. »Naredite, kakor hočete!« to je bilo vse, kar je bilo spraviti iz nje ves čas.

Ko je bilo pisanje in pogajanje dokončano, treba jo je bilo zopet siliti, da je podpisala. Tako dolgo ni hotela prijeti za pero, dokler je ni oče skrivaj pomenljivo sunil in pogledal z ostrim očesom.

Ubogi Pogreznikov Peter, ki se je pogumno podkrižal na ženitovanjsko pismo, bil je že po na-

vadi malo neroden v vedenju in o govoru; ali denes, ko se mu je največja želja jela izpolnjevati, težilo mu je še nekaj posebnega jezik in srce, ko je videl svojo nevesto tako brez vsega veselja, pobito, kakor bi je vse nič ne brigalo. Želel si je siromak, da bi bil namestu v ženitovanju rajši doma za pečjo ali da bi vsaj to pusto pripravljanje in pomenkovanje že minilo.

XX.

Franica in Peter sta bila v cerkvi že dvakrat oklicana in ženitovanje se je bližalo.

Tedaj je Smrekar posebno gledal, da ni Franica šla nikamor, kjer bi mogla s Štefanom govoriti. Tudi je bil mož zadovoljen, ker je videl, da si Štefan ne prizadeva k hiši priti, da se še celo umiče. Menda je sam razvidel svojo nespamet, tako je mislil Smrekar.

Franica se o svoji ženitvi ni zmenila z nikomur. Če je kdo kaj izpraševal o tej stvari, šla je najrajša takoj od njega. Deklam in drugim je o prvi opombi jezno ukazala, naj molče.

Bilo je precej mrzlo megleno jutro, ko je Franica z dvema deklama na studencu prala. Dokončavši delo, dene kebel na glavo, pusti dekli še pri perilih ter ide proti domu.

Pot od studenca do doma je držal skozi majhno hosto mladih gabrov.

Bodisi, da se je bala pasti na pomrzlem uglajenem poti, ali da je bila vase vtopljena, gledala je predse v tla in stopala zelo počasno.

Naglo jo nekdo za komolec prime. Kakor lahka groza jo prešine ter hitro z eno roko poprime kebel, da ne bi z glave padel, in ozrši se vidi Štefana pred seboj.

»Kaj niti soseda nisva več, da greš tako mimo mene, kakor bi bil iz devete dežele in bi se ne bila še nikdar videla?«

To Štefanovo vprašanje je bilo govorjeno z ne-

kim tožnim pa vendar ostrim, očitajočim glasom. Deklica menda ne ve, kaj odgovoriti, a obrne se v trenutku, kar žila dvakrat trene, pogleda solznim očesom mladeniča in reče:

»Saj veš . . .«

»Vse vem, da bo svatovanje. Vsaj povabila me boš, ne? Ali pa sam pridem, sam. Enkrat zapleševa tako, da bo vse gledalo, tako kakor se o tisti Rezki bere in o povodnjem možu. Kaj ne?«

Ta misel je bila mladeniču menda zadnje veselje, kajti z ognjenimi očmi se pripogne k njej, da bi ji videl v lice.

»In ko bova odplesala,« pravi dalje ter oko mu zatemni, »potem nazadnje zaučemo na vasi, saj je svet širok in dolg. — Glej! (o teh besedah stisne Franci roko, da jo zaboli) to še ni najhuje, da te jaz ne dobodem. Jaz mislim, da bi bil vesel, ko bi le vsak drugi dan mogel govoriti s teboj. A tega pa ne bom mogel videti, — vem, da je greh, pa jaz si ne morem pomagati — da te bo drug imel.«

»Ne bo me imel, on ne, drug ne, . . .«

»Kaj? kaj?«

A hitro Štefanu veselo upanje, ki se mu je po tem dekličinem odgovoru zasvetilo, izpodrine druga temna misel, in pozabivši sam sebe, s strahom pravi:

»Ne, ne! — Povedi, kaj ti je na mislih? Menda vendar ne . . .«

Pevajoč ženski glas se začuje zelo blizu izmed grmovja, in preplašena izpuli Franica Štefanu roko iz roke.

»Beži, da naju ne bi videli! Morda bova še govorila,« reče dekle.

XXI.

Priprave za svatovščino pri Smrekarjevem Antonu so bile končane. Franica je hodila ves čas tiho, nekako za vse neobčutljiva, okrog hiše, kakor bi se vse, kar se dela, pripravlja, govori in godi, nje ni

najmanj ne dostajalo. Ljudje so med seboj z glavo zmajevali, oče je dejal, da se je hči udala, da bo zopet kmalu vesela, mati pak se je spominjala, da je bilo tudi njej pred poroko grozno težko pri srcu in se je vendar pozneje vse na dobro obrnilo, in tako se je starka tolažila, če tudi se ji je hči v srce smilila in je prav pogosto jezično govorila s hčerjo o tej in oni stvari, da bi jo na druge misli obrnila.

In prišel je naposled določeni dan. Bil je malo oblačen, žalosten jesenski dan. Solnce se je sicer videlo na prepreženem obnebj, ali žarki niso biti tisti, kakor o zorenju rumene pšenice. Hladna burja je brila čez vaške vrte in poslednje hruške z drevja tresla; drdraje je hreščal majhen klepetec na najvišji jablani Smrekarjevega vrta, počasneje in z debelim basom pak mu je pritrkaval večji klepetec na lesniki pred Brašnarjevo hišo.

Pa Štefan ta dan ni klepetcev poslušal, ni delal, — da niti ni hotel gledat iti svatov, ki so se pred Smrekarjevo vežo zbirali in vozove zasedali, da se k farni cerkvi odpeljó k poroki.

Pipo, iz katere je kadil, vrže na tla, prekorači vrt, podere plot in gre dalje ven iz vasi. Kam gre, sam ne ve.

Nad vasjo je bila hosta. Borovje in raznovrstno pritlikavo grmičje je tam rastlo. Resa je bila pokošena, tla gladka in Štefan, ki je preko hoste koračil, z rokama na hrbtu in pogledom v tla obrnenim, gotovo ni gledal, kje bi se za steljo kosilo ali grabilo.

Leže čez nekaj hoda na tla in dene komolca za vzglavje. Zre v nebo, enkrat poškrtno z zobmi, trikrat se prevali in popravi, a naposled spozna, da ležišče in leža ni prida, ter skoči pokonci.

»Kaj delaš, Štefan? I ka ne greš svatovat?« vpraša ga stara nagubana ženica, ki je imela s trto povezano butaro suhih drv na glavi.

Štefan ji ne odgovori ničesar. Ali kakor stisne pesti in kakor starko pogleda, bilo je videti, da bi jo najrajši zadušil, zadavil za vselej.

A vendar mu starka nikdar ni bila nič žalega

storila. Ženica se ga menda zboji, kajti hitro za grm zavije in odide.

Štefan se nasloni na staro brezo in gleda za babo. Kmalu je ni bilo videti ni slišati. Začul pak se je od daleč z doline mili glas zvona farne cerkve. Mežnar vabi k sveti maši, po sveti maši bode poroka Smrekarjeve Franice.

XXII.

Okoli farne cerkve je pokopališče. Po grobeh zelena trava raste in naznanja, da je v mali fari samo malo mrličev. Redki leseni križi spominjajo pozabljenosti tega sveta ali morda, da tukajšnji ljudje stavljajo svojim dragim mrtvecem spominke samo v srcu, ne na grobeh.

Pred cerkvenimi vrati tik vhoda na pokopališče steza stara že črvojednasta lipa svoje veje, kar jih ni poslednjo pomlad žalostno usehnilo ter jih mežnar ni oklestil. Pod lipo stoje svatje in čakajo duhovnega pastirja, čestitljivega sívca, ki je pol fare krstil in poročil ter poznal starost in mladost svoje črede vse vpreko.

»Že gredo!« reče eden svatov, ki se je čez zid stezal.

»Fajmošter? Prav je,« odgovori ženinov oče.

Franica je bila davi s svojo tovarišico še precej zgovorna, dasi v lice bledejša nego kdaj.

Ko vidi fajmoštra po kamenenih stopnicah proti pokopališču stopati, zardi se, zažari se ji oko in obrne se vstran.

»Kam greš?« vprašata dve ženi.

»Hitro pridi, da te ne bodo čakali,« reče druga.

Franica izgine za cerkvijo. Vsi menijo, da je za trenotek odšla, pa da se povrne in obstopijo fajmoštra, kateri nekaj besedi s svati pregovori in potem odide v cerkev, da bi se za maševanje pripravil.

Trenotek mine, mine drugi, Franice ni bilo nazaj.

Dve ženi, sorodnici Smrekarjevim, gresta za

cerkev za njo, priganjat jo, naj hitro pride. Tam je drugi, stranski izhod iz pokopališča. Vseh treh ni bilo nazaj.

Ministrant požvenketa, orgle zapojo, maša se ima začeti, neveste ni, žen ni! — »Kaj je to?« reče tovarišica in še ona hoče pogledati, kaj opravljajo tako dolgo za cerkvijo.

V tem hipu prideta oni dve nazaj.

»Nikoli nikjer je ni!« rečeta preplašeni in prestrašeni obe z enim glasom.

»Jezus! kaj je?« vzkliknejo vse ženske.

Franičine matere ni bilo ondi. Ostala je bila doma in pripravljala na svatovščino ter jokala, menda sama ni vedela zakaj.

Oče Smrekar je bil tam. Prebledel je, ko je slišal, da hčere ni, ustni stisnil, klobuk na oči pomeknil in šel — iskat. Šli so malone vsi, ogledali povsod, klicali in ljudje, ki so se bili na pokopališču in v cerkvi zbrali, da bi pri poroki zijali, prišli so tudi ter pomagali iskati daleč okrog in blizu, nekateri to in ono pristavljaje.

Maša se je brala, a svatje so bili vsi zunaj, tudi drugih ljudi nihče ni mislil, da bi molit šel; da, še iz cerkve so vreli. Naposled je samo nekaj gluhih starih bab ostalo.

Neveste ni bilo nikoli nikjer najti ni doklicati.

»Domu je šla, domu!« Tako so ljudje obsodili in tako je tudi oče Smrekar verjel.

Mož ni nobenega človeka pogledal. Sram ga je bilo in jeza ga je trla, da so ga barve spremetale. V krčmi, kjer so bili vozove pustili, naglo je napregel in sam se v diru domu peljal. Kako bi hčer kaznoval, kako bi jo tepel, tega niti misliti ni mogel, vse je vrel v njem.

Drugi svatje so nekaj časa zmajevali, sešli se potem v krčmi, napili se, kleli, smejali se in šale zbijali, da take poroke še niso nikoli dočakali.

Celo Pogreznikov Peter se je napil in naposled vesel bil, da je s svojo staro teto plesal ter s petama ob tla tolkel.

XXIII.

Doma Smrekar hčere ne najde. Misli si, predno solnce zaide, sama pride in kaj potem! Kako bi bilo oprati to sramoto! Pol imenja, vse imenje! pa te sramote ne, tega ne, o čemer bodo treh far ljudje več let govorili.

Mati Smrekarica je okoli hiše letala in jokala na ves glas, ko je to slišala. Mislila si je, da hčere ne bode nikdar več videla, bala se je, da si je morebiti sama kaj žalega storila, da je pobegnila, Bog ve kam, in vse sosede, ki so se zgrinjale, niso je mogle utolažiti.

»K rodbi je kam šla!« tako so se žene naposled pogovarjale, ko je nikakor ni bilo domu. Smrekarici se je to verjetno zdelo in potolažila se je malo. Kjer je koli vedela za kako sorodno in znano hišo v obližju in daljavi, povsod je razposlala ljudi, enega tje, enega sem, da bi pozvedel, ali je Franica tam. Vsacega je dobro plačala, vsacega je za Boga prosila, naj leti, naj brž pridirja nazaj.

Iz bližnjih krajev je kmalu od vseh strani prišlo poročilo, da je ni nikjer. Neki star mož jo je videl pol ure od cerkve; potem ni živ človek več povedal, da bi jo bil videl.

Nazadnje so se vrnili vsi posli, nekateri že ponoči, nobeden pa ni prinesel glasu, kakršen bi bil ustregel.

Smrekarjeva hiša je bila dva dni kraj nesreče in žalosti. Kaj je pomagalo bogastvo, kaj denar! Edinega otroka ni bilo.

Smrekar je bil prvi dan ves divji in jezen zaradi sramote, katero mu je hči pred svetom naredila, ker je zatrdno mislil, da se je samo kam odtegnila, da pa zopet pride, potem je bil tih, klavrn, ni govoril, ni kadil iz pipe, ni jedel. Na obličju se mu je bralo, da trpi on toliko, kolikor mati, četudi ne joka.

Štefan, ki se je ljudem odtezal, zvedel je šele drugi dan, kaj se je zgodilo. Poskočil je in prvi čut je bilo veselje, radost. Saj je bil ta dogodek dokaz

zanj! Druga misel pak je bila: če je treba svet preobrniti in krvavo morje preplavati, najti jo moram, govoriti moram ž njo! Da bi morda več živa ne bila, kakor so nekateri drugi ugibali, to mu ni precej prišlo na misel, a vendar pozneje in ta misel mu je bila strašnejša od sladkosti vsega veselja, kar ga je kdaj užil.

XXIV.

Dva dni je tako minilo.

Tretji dan zjutraj je prišla v Smrekarjevo hišo stara žena, prekupčevalka s kuretino, ki je iz mesta prinesla veselo, preveselo novico, da je Franica v mestu pri tisti ženici, pri kateri je nekdanj stanovala v svojih otročjih letih, ko je v šolo hodila.

In takoj za njo je prišel Štefan Smrekarjevi materi skrivaj povedat, da je dosti sveta obhodil, da je naposled zvedel in našel, kje je Franica; da ji ni nič hudega; da bi v mestu bil rad govoril ž njo, samo upal si ni odkraja, in potem ko je hotel, ni mu k njej priti dovolila žena, pri kateri je.

Ta vest je bila Smrekarici na veliko tolažbo.

A čudno je bilo vsem ljudem, kako je Smrekarjev Anton govoril od tega trenutka, kar je zvedel, da je hči v mestu. Poprej je bil dva dni ves žalosten, potrtn in pobit; ni govoril z nikomre, ni tolažil, ni grajal plakajoče in obupne matere, ter sploh se je kazalo, da on ne more biti neobčutljiv oče.

Zdaj se vsa stvar hitro spremeni. Smrekarjev Anton je zopet stari Smrekarjev Anton, prejšnji oče svoje hčere, ko za trdno zve, da je Franica v mestu pri ženi, pri kateri je stanovala, ko je bila v mestni šoli. Poprej dva dni mrtvo oko zopet oživi; poprej tihi mož zopet po stari navadi in še odločneje ter jezneje začne ukazovati in prepovedovati služabnikom in domačim. Kakor je dozdej rad na enem mestu mirno sedel in premišljal ter se samo z notranjega nemira zdaj pa zdaj genil in hodil časih tje, kamor ni bilo

treba, časih sem brez namena, tako zdaj samosvestno stopa in ukazuje, — huduje se na vse, ter ženo osorno kara, če jo vidi jokati.

Smrekar in Smrekarica sta sama v izbi.

»Pojdi ponjo!« reče mati.

Smrekar, kateri kakor po navadi, samo jezneje, za mizo sedi ter zopet vleče iz svoje navadne srebrnokovane pipe, nekaj časa molči, a potem odgovori:

»Jaz ne!«

»Če oče ne pojde, kakov ljudski tudi ne pojde!« odgovori mati jezno.

»Sama je zamešala, sama naj zajema!«

»To ni beseda, kakršno božja zapoved očeta uči!« reče mati.

»Kaj? Božja zapoved?« — huduje se oče. —

»Baba, veš katera je četrta? Kaj je bilo meni tega treba? Zdaj bom v nedeljo od maše šel, pa bodo ljudje za menoj kazali. Pšenico bom meril, pa me bodo z nagajivostjo vprašali: zakaj je tvoje dekcle od oltarja zbežalo? Ako bodem polič vina pil jaz pri eni mizi, pri drugi mizi bodo mežikali in dejali: to je tisti, ki mu je hči izpred poroke ubežala! In če se stari možje na cesti doidejo, rekli bodo v pogovoru: eno dete je imel, pa še to ga je na smeh spravilo ter ga jezikom dalo; on mora velik tepec biti. — Veš, babnica, kaj je to? Vraga veš! Jaz ti povem, da dokler bodem živ in bode moj mazinec gibal, hočem biti gospodar v hiši! Kdo jo je silil k poroki? Nihče! Zakaj mi poslednjo uro to stori, da me vsak berač in vsak malhar gleda in se mi smeje ter me je sram med ljudi iti? Pa bi šel zdaj ponjo? A potlej, kaj še potlej?«

»Ti si oče...«

»Kaj oče, oče, oče! — Jaz sem bil! Ona naj bi bila hči. Zakaj ne sluša? Zakaj ne dela, kakor božja zapoved uči? Če je to storila, da je od mene pobežnila, zakaj bi jaz za njo hodil? Ona dobro ve, kje je moja hiša; ona jo je pustila, ona naj je išče. Jaz sem oče bil, bil zmerom; a ona ta dan ni bila hči. Nikdar in nikamor je ne grem iskat!«

Te besede je Smrekar jezno in kriče govoril. Mati je dozdej pogovarjala samo tiho in jokaje; a na te poslednje besede svojega moža se postavi pokonci, kakor še nikdar, kar sta v zakonu, in v najsvetejši jezi reče:

»Ti nimaš človeškega srca! Tebi se tvoj otrok ne smili, kdo se ti bo smilil? Ti imaš kamen pod prsmi. Ti si trda lesena klada in mrzel, kakor led po zimi. Bodi, kjer si in kar si, in sram te bodi vseh ljudi, ker si dejal, da te jih je sram! Jaz grem ponjo, ker ti nečeš ponjo iti ter je nečeš za svojo hčer imeti!«

»Pojdi, saj veš kam nazaj!« odgovori mirno Smrekar.

To pa mater v njeni ljubezni k hčeri še huje razjezi.

»Če nikoli več ne bodem videla praga, katerega prestopaš ti neusmiljena zver, ki svojega rojenega otroka nečeš poznati...«

»Pojdi naglo, pojdi!« odgovori oče precej mirno.

»Grem!«

Rekši vstane žena in zaloputne vrata za seboj.

XXV.

Mati Smrekarica je bila oblekla pražnjo obleko, in ne pregovorivši z nobenim človekom v hiši odšla peš, da bi poiskala in videla hčerko.

Njen mož je sam sedel v hiši pri oknu na mizo naslonjen. Gledal je za njo, dokler se je za vrtom skrila. Jezilo ga je menda, ker se ni čisto nič ozrla, kajti dvakrat je počasno na čelo del široko roko in jo čez oči doli do brade potegnul, kakor bi hotel zbrisati vse, kar mu je po glavi rojilo.

Naposled se z obema komolcema v mizo podpre, ogleduje muhe, ki po mizi plešejo, in počasno pipo natlači, potem tobak nažge in kacih petkrat iz ust puhne cele megle dima proti svetemu Boštjanu, ki je na steklo napisan na steni visel na pol nag in

poln puštic. Pa v pipi danes kmalu ni hotelo goreti, zato jo položi od sebe.

Nobenega dela nima v mislih, pa vendar v hiši ne more biti; ide torej ven, a kmalu pride zopet v hišo nazaj. Hlapec ga pride nekaj o delu vprašat, pa ne zve ni belega ni črneга, temuč ozmerjan mora oditi.

Tako mine dan. V mraku se Anton opravi in v naglici napreže najhitrejšo kobilо. Nihče izmed poslov si ga ne upa vprašati, kam je namenjen, niti sam nikomur nič ne pove.

Zvečer je bila služabna družina sama pri večerji, nobenega domačega ni bilo pod streho in o nobenem se ni določno vedelo, kje je. Kar hiša stoji, kaj tacega ni bilo! Sicer je prigovor, da kader ni mačke doma, imajo miši ples, pa tu se ni uresničil. Vsi posli so Franico radi imeli in skrb, ali jo gospodinja in gospodar pripeljata nazaj ali ne, vezala je jezike vsem ter prav dolgočasen in žalosten večer se jim je zdel. Šele potem se je začela govorica, ko je velika dekla, staro dekle zmršenih las, v sveti jezi na Smrekarja, srdito žlico ob mizo zagnala, rekoč, da je vse te nesreče, katero je Bog v hišo poslal, kriva samo trma gospodarjeva, ki je siroto v zakon silil. Ko je stara velika dekla začela jokati in pastirica ji pomagati, minilo je vse življenje ter ugasnena luč je kazala, da so se razšli spat.

XXVI.

Smrekar je bil že blizu mesta došel svojo ženo, ki je peš hodila, in kakor so rdeče oči kazale, med potjo jokala. Precej prošnje mu je bilo treba, predno je jezno ženo k sebi na voz spravil; potem je kobilо pogнал in bila sta kmalu v mestu.

Mati ide sama k znani ženi, kjer je Franica nekaj, še mlado dekle, učeč se stanovala, ter jo najde bolno v postelji. Mater je v prvem hipu utolažilo in

razveselilo že samo to, ker je videla svojo hčer, katere, kakor se ji je zdelo, že tako dolgo ni videla, zaradi katere je toliko bridke skrbi pretrpela. Mislila je, da je samo malo bolehná, da bode precej spet dobro ter da pojde ž njo in z očetom domu. Materina ljubezen se je pokazala v tem, da je ženica k hčerini postelji sedla in deklico, za vročo roko jo držeč, s solznimi očmi začela karati, ker je s tem ravnanjem napravila toliko bolečine in skrbi. A ko je hčeri pogledala v obraz in videla, da je mlado lice v teh kratkih dnevih upadlo; ko je solzo ugledala v dekličinem očesu in njen čudni, proseči pogled brez odgovora; ko ji je roko na čelo položila in čutila, da je žareče: bila je zopet sama mati, in prijela jo je druga velika skrb, kakršno more mati imeti pred posteljo zelo bolnega edinega otroka.

Zunaj je slišala stopinje svojega moža in gospodinja v hiši ji tudi pove, da gre Smrekar. Hitro gre ven in ustavi moža med vrati.

»Jezus, sveti Kozma in Damijan, da ne bi umrla!« reče možu.

Smrekarju se nagubano lice spremeni in strahoma vpraša:

»Kdo? Franica?«

Ne čakaje odgovora, odpre Smrekar duri in stopi v sobo pred hčer. Pozabljena je bila vsa pridiga, katero si je vso pot izmišljal, da jo bo deklici govoril.

XXVII.

Oče in mati sta ostala v mestu. Hčerina bolezen je bila vedno hujša. Zdravnik je dejal, da je jako nevarna vročinska bolezen. Po treh dneh ni deklica poznala ni očeta ni matere. Bledla je in govorila mnogo o svatovščini ter mnogo družega. Štefanovo ime je bilo vedno vpleteno v te nevezane samogovore. Mati je bdela noč in dan pri postelji z dvema drugima ženama in imele so mnogo truda, da jim bolnica ne bi

s postelje ušla. Smrekar je hodil vedno gledat, vendar dolgo ni mogel pri bolni hčeri ostajati. Spal ni niti jedel niti pil niti govoril.

Vest mu je rekla: s trmoglavostjo si sam kriv, da ti otrok umira.

Zdravnik mu pove, da se nocoj razloči na smrt ali na bolje. Tisoč goldinarjev, dve tisoči, pol imovine, vse je zdravniku obetal, če da hčeri tako zdravilo, da se na bolje obrne. A zdravnik je dejal, da je zdravje v božjih rokah in v bolj ali menj trdni naturi; da hoče vse, kar je mogoče, storiti, a da še ni gotovo, da bi se obrnilo na dobro. Deklica je morebiti v zadnjem času mnogo duševno trpela, k temu je utegnilo priti prehlajenje, in treba se je vsemu pripraviti.

Tedaj je izgubljena!

Smrekar sede na klop v veži, kjer je z zdravnikom govoril, in sedi kakor okamenel, — ne gane pol ure, celo uro.

Njegova žena pride iz sobe. Sveti se ji nekaj upanja z obličja ter nekako pogumno reče možu:

»Pojdi, greva!«

On je ne vpraša, kam, vstane in gre za njo. Tiho koračita po ulicah. Veselo je vse šumelo sem ter tje, ropotali vozovi, ljudje se smejali in razgovarjali, zanjū se ni zmenil nihče, in če je po drugi strani mimo šel kak človek, ki je trgovca Smrekarja poznal od trgovstva, mislil si je: ta je srečen, ta ima!

Ko prideta do cerkve, Smrekarica zavije proti vratom, in mož gre za njo.

V cerkvi ni bilo popoldne žive duše, samo cerkovni služabnik je na velikem oltarju popravljal sveče in cvetice.

Pokleknetā k stranskemu oltarju pred podobo Matere božje. V svojem življenju ta dva nista še tako molila! In vera je močna. Obema se srce olajša. Mati obriše solze ter se ozre kvišku k sveti podobi, a očetu od srca pade nekoliko težkega bremena ter osornemu, hudemu Smrekarjevemu Antonu, možu krepke volje, uderó — morda prvič po dolžih dolžih tridese-

tih ali štiridesetih letih — solze po rjavem obrazu, padajoč na kamenena tla.

»Meni nekaj govori, da ne umrje,« pošepeče žena in vzdahne: »O Marija!«

Smrekar si z roko oči otrne in vstane. Takoj za njim vstane žena. Prekrižata se ter vrneta.

Sredi cerkve je stal človek. On se ni po njiju oziral, a ona ga nista videla, dokler sta tik njega prišla; potem sta šele spoznala Štefana in — obstala. Nekaj časa ni nobeden pregovoril, potlej reče Smrekar:

»Mladenič, ako te ima Bog rad, tudi jaz te bom rad imel.«

Štefan morda ni precej vedel, kaj te besede pomenjajo, a zvedel je, ko je žena dostavila:

»Štefan, moli še ti, da bi ne umrla, potlej bo vse, vse, kar bo Bog hotel!«

Ona odideta, Štefan obstane tam na mestu, kakor priklenen. Kaj je hotel? Namestnika smrt neče; rad bi bil deklico namestoval; in bil bi se zaletoval v nebesa, kakor Titani v stari pripovedki, bil bi prosil in silil in zahteval, njo oteti!

XXVIII.

Po polunoči je bilo. V hiši, v sobi pri tleh so bili okrog bolnice zdravnik z očetom in materjo. Nocoj se je imela bolezen odločiti in čakali so.

Na dvorišču je bilo več vozov. Na enem je ležal precej velik mlad človek v slami, s komolcema glavo podpiral in nemirno se metal sem ter tje. Vselej je glavo vzdignil, kadar so kaka vrata zakričala ali se kaj drugega genilo.

Iz konjskega hleva, s svetilnico v roki, pride domač hlapec, mane si zaspane oči ter tava preko dvora. Prišedši do onega voza obstane, odstopi dva črevlja in z robato kletvijo svetilnico vzdigne, da bi si posvetil, kdo tukaj leži.

»Kaj te vrag trese, kali, Štefan? Kaj mi slamo drobiš na dragoletnikovem vozu ter se dolgopetiš po dolzem in širokem? Rajši v hlev pojdi; moja postelja je še gorka. Jaz ne bom več smel zatisniti očesa. Denes je tržen dan, pa je treba še ovsa dobiti ter napasti in napojiti one suhe kljuke Strženove, ki je rekel že ob štirih napreči, — da bi ga zlodej jemal! Saj groš ti prekleto izbira in izbira, predno ga človek vidi. — Spat, spat, Štefan!«

In gledaje na zvezde reče mršavi hlapec, svetilnico povzdignivši, kakor da bi si hotel po nebu posvetiti:

»Glej, gostosevci so že za sosedovo gredo in svete Katarine kolesa ni že več videti. Ura je dve popolnoči tako gotovo, kakor si ti pijanega Brašnarja sin, če se ne huduješ.«

»Miruj in pojdi!« reče Štefan.

»Kaj pak, kaj pak! — Povedaj mi ti rajši, ka se že tako lepo pozna od nekdej, s kom si se doma razprl ali stepel, da se zdaj že tri dni tako tiho in na pol skrivaje poteplješ tod okoli ter si kakor Pavliha, ko je mislil, da ga je medved snel?«

»To tebi ni nič mari.«

»Vidiš ga! Ka nisva prijatelja? Ka nisem pri tvojem očetu služil, ko ti še hlač nisi znal obuvati?«

V tem hipu se duri blizu velikih vrat odpro ter v vežo stopi zdravnik, gospodinja s svetilom in Smrekarjev Anton. Štefan plane z voza ter naglo pristopi bliže. Ker je v temi stal, zato ga niso od luči mogli videti. Slišal je ves pogovor, in kar je slišal ter kar je Smrekarjev razjasnjeni obraz pričal, kar so doktorjeve obljube zatrjevale, vse je bilo tako veselo, da bi bil zavriskal in poskočil: bolezen se je na bolje obrnila!

XXIX.

Več črevljev debel sneg je ležal po deželi. Od petka do nedelje je nepretrgoma šel in drevje po Smrekarjevem vrtu je bilo vse belo. Po vejah ga je

viselo po pedanj na debelo, in kar je bilo šibkejšega drevja, pripogibalo se je k tlom trudno in otožno pod težo. Smrekar je stal do rogovile v snegu sredi vrta, počasi iz svoje pipe kadil ter hlapcu kazal in zapovedoval, kako je z dolgim drogom sneg ogrebat, da se še več vej ne odčehne, nego se jih je že. Zdaj in zdaj je za kakovih deset korakov pregazil, posebno s kake slive debelo sneženo breme otresel, ali morda zamišljen z nogo sunil kak odlomek s tega ali onega drevesa. Vse, kar se je odlomilo, smililo se mu je bolj, nego drugokrat sto goldinarjev izgube, ker sadni vrt je tako rad imel kakor konje ali pipo.

V hiši sta sedeli mati Smrekarica in Franica. Poslednji se je poznala še bolezen, kajti lice ni še imelo nekdanjega rdečega cveta. Odkar se je bila iz mesta vrnila, bilo je precej izpremembe v hiši in v vasi. Kakor solnce, če ga nam temna noč zakrije, zdi se nam drugo jutro mnogo lepše in vse drugačno, tako je bila po znanem dogodku v Smrekarjevi hiši nekako vsa druga razmera med hčerjo in roditeljema. Gotovo, da je bila vso to izpremembo naredila hčerina huda bolezen in roditeljski strah, da jo izgubita. Oče namreč nikdar, niti z najmanjšo besedico, ni v misel vzel hčerinega pobeга od poroke, ni ji ničesar očital; vedno je prijazneje in ljubeznjiveje govoril ž njo; da, celo z družino se mu je bilo izgubilo precej poprejšnje trdobe. Mati je hčer — to seve šele po več dneh — opominjala, kaj je bilo tega vsega treba? Zakaj ni bolj odkrito in naravnost govorila ž njo, z materjo, da neče Pogreznikovega Petra? A vse to je bilo govorjeno z neko ljubeznijo, ki je hčeri prej izvabila skrivno solzo iz očesa nego odgovor z jezika.

Denes sedita obe, vsaka pri svojem oknu, hči šivaje, a mati ima že več minut posel s tem, da bi konec utrčane niti na vretenu svojega kolovrata našla iz krotavice ter ga zopet vdela v vretensko uho. Ko se ji nazadnje posreči, poseže z roko po kolesu, da bi kolovrat zopet zavrtela, kar vendar gredoč pozabi, kajti skozi okno pogledavši na vrt reče hčeri:

»Glej, glej, s kom oče govori!«

Franica pogleda tudi skozi okno, pa se hitro obrne; zardi se v lice ter upogne k šivanju. V snegu zunaj je stal Smrekar, na podrti staro jabloano z ного oprt, in govoril s sosedovim sinom Štefanom.

Mati se obrne od okna in začne presti, malo z glavo kimaje, kakor je nanašalo kolesno vrtenje in pritiskavanje z ного kolovratne preslice nizdolu ali popuščavanje kvišku. Matka je gotovo med delom nekaj prijetnega premišljala, kajti gubanci po obrazu so se nekako gladili ter na obeh plateh ustnic so se po nekoliko rejenem obrazu delale dovoljne globelce. Hči je materino zamišljenost porabila, da je zvedavo, a skrivaj dvakrat pogledala skozi okno na vrt, kjer je še zmerom oče s Štefanom govoril pri podrti jabloani.

»Ali sta se že kaj pogovarjala z očetom?« vpraša naposled mati s pomenljivim nasmehom.

Hči pogleda od dela in vpraša po malem hipcu: »Kaj?«

»I saj veš, kaj! Malo ven pogledi!« Deklica ne odgovori.

»Saj meni smeš povedati! Kaj nisem tvoja mati? Glej, kako bi bilo lepo in prav, ako bi mi bila vselej vse povedala! Ni še nič rekel oče?«

»Nič ne!« odgovori dekle napol tiho in sramežljivo.

Mati nekaj časa prede, potem ustavivši kolovrat in pretikaje kobilico reče:

»Vesela bodi in moli, da imaš tako pametnega očeta! Včeraj sva se menila; vse bo prav, in kakor je božja volja.«

XXX.

Pozneje tri dobra leta je bilo vse prav, in kakor je bila božja volja; samo stari Brašnar ni več vina pil, nego že poldruogo leto počival tam, kjer ga nihče ni več rabil za tožbe, pisma in mešetovanje.

Zopet je bil semanj dan v bližnjem trgu. Pred Smrekarjevo vežo je stal zopet voz za semenj napre-

žen, kakor o dogodkih, ki so v prvem poglavju te povesti pripovedovani. Razloček je bil samo ta, da je bil drug konj vprežen in da je pri vozu stal v delavni obleki Smrekar ter se veselo smejal lepemu dvoletnemu dečku, ki ga je bil posadil na sedež in kateri je lovil njegovo pipo in bič.

»Kam pojde ata?« vpraša mož otroka.

Deček pokaže z ročico in zajeca po svojem jeziku:

»Peljal.«

»Kam se bo peljal?«

Deček je bil naučeno besedo že pozabil, in predno ga stari Smrekar zopet navadi izgovarjati: »semenj«, stopi iz veže mlad mož, v katerem hitro Štefana spoznamo. Ker je bil v praznjem oblačilu, ni ga dete poznalo prvo trenotje ter se je oklenilo Smrekarja, ko ga je Štefan hotel v naročaj vzeti. Smrekar se je glasno zasmel in rekel:

»Otrok ima dedčeka rajši od očeta.«

To je veselilo tudi mlado mater, Franico, ki je k svojemu možu Štefanu na voz sedala. V poljubu, s katerim je dete z voza poljubljala, bila je poleg materine gotovo tudi otročja ljubezen in hvaležnost k očetu.

V tem, ko je Smrekar zetu nekaj naukov dajal: kaj in kako je kupovati v semnju, komu je denarje posoditi in koga je terjati, izkušala je babica, mati Smrekarica, z raznimi zvijačami sinka od matere dobiti, da ne bi jokal, ko jo bo videl odhajati.

Star sosed, ki je šel mimo hiše, zamrmra: »Pa kako se zdaj vse rado ima in se ima!«

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000421868

